

Ekosystém sociálnej ekonomiky a sociálnych podnikov v krajinách V4:

Česká republika, Maďarsko, Poľsko a Slovenská republika

Autorka: Zuzana Polačková, PhD.

Obsah dokumentu: Ekosystém sociálnej ekonomiky a sociálnych podnikov v krajinách Vyšehradskej skupiny predstavuje dynamickú oblasť, ktorá kombinuje historické dedičstvo, regionálne špecifiká a aktuálne trendy spojené s hospodárskymi, politickými a spoločenskými výzvami. Dokument ponúka prehľadové informácie, ktoré sa týkajú:

- historického a spoločenského kontextu sociálneho podnikania v krajinách V4,
- právneho a regulačného rámca v krajinách V4,
- štátom zabezpečovanej podpornej infraštruktúry,
- finančnej podpory a finančnej udržateľnosti sociálnych podnikov,
- sociálneho vplyvu a merania dopadu,
- sieťovania a partnerstiev,
- povedomia o téme sociálneho podnikania.

Vydalo: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky v roku 2025 v rámci národného projektu Inštitút sociálnej ekonomiky II. Partnerom projektu je Úrad pre verejné obstarávanie. Tento projekt je spolufinancovaný Európskou úniou v rámci Programu Slovensko.

www.employment.gov.sk | www.eurofondy.gov.sk | www.eurofondy.praca.gov.sk

Spolufinancovaný
Európskou úniou

PROGRAM
SLOVENSKO

MINISTERSTVO
PRÁCE, SOCIÁLNYCH
VECÍ A RODINY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Obsah

Úvod	4
Historický a spoločenský kontext sociálneho podnikania v krajinách V4.....	5
Právny a regulačný rámec v krajinách V4	9
Štátom zabezpečená podporná infraštruktúra	15
Finančná podpora a finančná udržateľnosť sociálnych podnikov	19
Sociálny vplyv a meranie dopadu	25
Siete a partnerstvá	28
Povedomie o téme sociálneho podnikania	33
Potreba a možnosti medzinárodnej spolupráce z pohľadu Slovenska	35
Záver	38
Referencie.....	39

Úvod

Situácia sociálnej ekonomiky a sociálnych podnikov v krajinách Vyšehradskej štvorky (Česká republika, Maďarsko, Poľsko a Slovenská republika) je úzko spätá s politicko-ekonomickými zmenami v regióne, významne ovplyvnená snahami Európskej únie o vyrovnanie rozdielov medzi regiónmi Európy a podmienená tak modernou históriou, ako i veľkosť konkrétnej krajiny.

Nasledujúci text sa snaží poskytnúť viac detailov o tomto tvrdení, pričom informácie čerpá najmä z dostupných materiálov analytického a akademického charakteru. Správnosť niektorých informácií bola overená prostredníctvom informácií uverejnených na internetových stránkach, týkajúcich sa stavu sociálnej ekonomiky v jednotlivých krajinách. Informácie zosumarizované v texte neprešli recenzným konaním, realizovaným kolegami z jednotlivých skúmaných krajín, ktorí situáciu vo svojej krajine dôkladne poznajú. V texte sa preto môžu objaviť nepresnosti, za ktoré sa autorka textu ospravedľuje.

Text vznikol pre potreby národného projektu Inštitút sociálnej ekonomiky II, ktorý sa s finančnou pomocou Európskeho sociálneho fondu Plus z prostriedkov programu Slovensko 2021-2027.

Cieľom projektu je prispieť k tvorbe a fungovaniu podporného ekosystému sociálneho podnikania na Slovensku, čoho neodmysliteľnou súčasťou je aj podpora samotných sociálnych podnikov a ich prepájania s partnerskými organizáciami v zahraničí, ako aj podpora medzinárodnej spolupráce, či ekonomickej alebo spoločenskej.

Zámerom nasledujúceho textu je poskytnúť dostatok relevantných informácií o situácii sociálneho podnikania v jednotlivých krajinách Vyšehradskej štvorky (ďalej ako V4), ale aj kontexte sociálneho podnikania v jednotlivých krajinách V4, či trendoch a kľúčových podporných iniciatívach zameraných na podporu sociálneho podnikania v krajinách V4. Informácie sú určené najmä pre tých, ktorí majú záujem o realizáciu medzinárodných iniciatív a projektov spolu s partnermi krajín V4 a potrebujú základnú informáciu o aktuálnej situácii v konkrétnej krajine.

Historický a spoločenský kontext sociálneho podnikania v krajinách V4

Historicko-kultúrny kontext sociálneho podnikania v každej z krajín V4 je významne ovplyvnený politickými, ekonomickými a spoločenskými charakteristikami konkrétnej krajiny. V každej zo skúmaných krajín je možné históriu sociálneho podnikania (ďalej ako SP) začať mapovať v dávnej histórii (Ciepielewska-Kowalik et al., 2021), kedy sa vo veľkej miere týkala **dobročinných iniciatív** a bola významne podmienená fyzickou prítomnosťou, ekonomickou silou, vzdelanostnou úrovňou a hodnotovým nastavením miestnej šľachty, ktorej v menšej alebo väčšej miere záležalo na situácii svojich poddaných.

Rozvoj princípov, ktoré sú charakteristické pre sociálnu ekonomiku a zvlášť sociálne podnikanie, tiež významne ovplyvňovala **miera urbanizácie a hustoty osídlenia** jednotlivých krajín a najmä systém správy jednotlivých území. Paralely medzi historickým vývojom sociálneho podnikania na územiach napr. dnešného Maďarska a Poľska sú preto len limitované.

Výrazná **unifikácia v rozvoji sociálneho podnikania** vo všetkých štyroch krajinách nastala v období štátneho socializmu. Ten bol v krajinách V4 prítomný približne od konca 40. rokov do roku 1989. V tomto období bola v krajinách V4 významne obmedzovaná možnosť slobodného združovania sa a podnikania¹.

Sociálne podnikanie vo svojej aktuálnej definícii bolo realizované prostredníctvom **družstevných foriem hospodárenia**. Družstvá však boli kontrolované štátom a ich demokratická správa mala tiež viac deklaratórny ako reálny charakter, a to i napriek dôrazu na kolektívnu zodpovednosť. V tomto období v žiadnej z V4 krajín nebola prítomná ani širšia platforma nezávislých občianskych iniciatív, v dnešnom slova zmysle, ktorá by mohla byť podhubím moderného sociálneho podnikania. O plnohodnotnej forme sociálneho podnikania v čase štátneho socializmu preto nie je možné hovoriť. A to ani napriek tomu, že možnosti podnikania sa v jednotlivých skúmaných krajinách výrazne odlišovali. Napríklad v Poľsku boli podmienky pre podnikanie významne liberálnejšie ako napr. na území vtedajšieho Československa. V Poľsku hralo významnú úlohu aj odborové hnutie, ktoré malo významne iný charakter v porovnaní s ostatnými krajinami tzv. sovietskeho vplyvu.

Posun smerom k modernej definícii sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania nastal po roku 1989, ktorý pre všetky štyri krajiny znamenal začiatok významnej politickej, ekonomickej a spoločenskej transformácie. Táto z pohľadu sociálnej ekonomiky priniesla tak **rozvoj tretieho sektora, alebo občianskej spoločnosti**, pričom organizácie tretieho sektora (v dnešnej definícii nazývané aj ako subjekty sociálnej ekonomiky), začali plniť dôležitú úlohu pri riešení sociálnych problémov, ktoré v dôsledku ekonomickej a spoločenskej transformácie začali vznikať (napr. nezamestnanosť) alebo vychádzať na povrch (napr. sociálne nerovnosti alebo environmentálne záťaž).

Nemenej dôležitým fenoménom tohto obdobia bola aj významná **medzinárodná výmena a inšpirácia**. Po rokoch obmedzeného a kontrolovaného kontaktu so zahraničím, verejnosť,

¹ Formulácia je zovšeobecňujúca, situácia v súvislosti s nástupom štátneho socializmu, možnosťami združovať sa a podnikáť sa v jednotlivých krajinách v mnohých detailoch líšila.

vrátane občianskeho sektora, začala plnou vervou spolupracovať so zahraničím a mnohé iniciatívy boli financované prostredníctvom programov medzinárodnej rozvojovej pomoci a nadáciami zo zahraničia. Obdobie 90. rokov bolo aj obdobím prebudenia nacionálneho/nacionalistického sentimentu, ktorý sa v jednotlivých krajinách prejavoval rôznou mierou intenzity a dopadov. Napríklad Budapešť sa stala centrom viacerých významných medzinárodných iniciatív, ktoré boli vo veľkej miere financované práve rodinami alebo jednotlivcami spojenými s Maďarskom, ale Slovensko zažilo počas 90. rokov aj niekoľko rokov medzinárodnej izolácie. Tá bola spôsobená miestnymi politickými pomermi a trvalo viacero rokov, kým Slovensko toto zaostanie za ostatnými krajinami V4 vyrovnalo.

Deväťdesiate roky 20. storočia pre krajiny V4 boli spojené aj s príchodom viacerých medzinárodných organizácií a iniciatív, zameraných na podporu sociálneho podnikania a sociálnych podnikov. Za zmienku určite stoja organizácie NESsT alebo Ashoka, ktorých centrom pre krajiny V4 bolo často Maďarsko. Viditeľné boli aj medzinárodné iniciatívy v oblasti mikropôžičiek, ktorých lídrom v krajinách V4 v období 90. rokov 20. storočia sa stalo Poľsko.

Ďalším významným míľnikom vo vývoji sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania v krajinách V4 bol rok 2004 a **vstup do Európskej únie** (ďalej len EÚ) v roku 2004 (v tom čase už štyroch samostatných krajín). Pre nové členské krajiny vstup do EÚ znamenal prístup k novým finančným zdrojom a mechanizmom, ktoré postupne začali predstavovať primárny zdroj pre podporu sociálnych podnikov. Nemenej významným faktorom bolo aj formálne uznanie sociálneho podnikania ako nástroja na znižovanie sociálnych nerovností a podporu ekonomickej inklúzie. V krátkom čase po vstupe do Európskej únie sa vo všetkých skúmaných krajinách začali realizovať **pilotné iniciatívy, zamerané na pracovnú integráciu znevýhodnených osôb**. Tieto iniciatívy boli realizované aj v kontexte ekonomickej krízy a následne vysokých hodnôt registrovanej nezamestnanosti.

V desiatych rokoch 21. storočia sa vo všetkých krajinách začali objavovať **snahy o vytvorenie legislatívneho rámca** upravujúceho tému sociálneho podnikania, ktoré v jednotlivých krajinách mali rôznu intenzitu a rôzne výsledky (viac detailov je uvedených v nasledujúcej kapitole). V súvislosti s týmto obdobím je tiež potrebné spomenúť prvé náznaky rastúceho napätia medzi vnútornými (endogénnymi) a vonkajšími (exogénnymi) vplyvmi rozvoja sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania. Práve vzhľadom na významné finančné zdroje Európskej únie, ktoré do nových členských krajín začali prúdiť, miestne iniciatívy zakorenené v lokálnom prostredí a flexibilne reflektujúce lokálne charakteristiky, začínali ustupovať do úzadia a začali byť nahrádzané iniciatívami, ktoré viac ako lokálne potreby a možnosti reflektujú podmienky unifikovaných grantových výziev. Tento posun nemusel vždy znamenať negatívny vplyv na význam a dôležitosť realizovaných aktivít, nepochybne však rozšíril možnosti pre množstvo iniciatív, ktorých hlavným spúšťačom bol prístup k finančným zdrojom. Ich udržateľnosť po vyčerpaní týchto však zostáva otázna.

Napriek významnému vplyvu vonkajších faktorov, z ktorých najsilnejším je nepochybne prítomnosť finančných zdrojov Európskej únie a potreba tieto zdroje efektívne a hospodárne čerpať, je možné tvrdiť, že obdobie ostatných približne 15 rokov prinieslo do sektora sociálneho podnikania značnú konsolidáciu a zároveň aj diverzifikáciu.

Konsolidáciu možno vnímať najmä prostredníctvom viacerých úprav legislatívy, ktoré priamo upravujú problematiku sociálneho podnikania alebo súvisiacich tém so sociálnym podnikaním (napr. oblasť verejného obstarávania). Je nepochybné, že tieto kroky postupne zvyšujú rozsah legislatívneho, politického ako i spoločenského rozpoznanie sociálnej ekonomiky a sociálnych podnikov. Na druhej strane, sociálne podnikanie je stále realizované v rôznorodých modeloch, pričom technologické inovácie a pretrvávajúca polykríza zvyšujú tlak na potrebu rôznorodosti. Situáciu sociálneho podnikania v krajinách V4 tiež nie je možné oddeľovať od **postojov centrálnych vlád voči občianskemu sektoru**, ktorý je tradične prostredím pre vznik a rast solidárnej ekonomiky, ako i prostredím, v ktorom bola sociálna ekonomika a sociálne podnikanie v krajinách V4 formované. Rezervované až nepriateľské postoje politických elít voči občianskej spoločnosti a ignorancia prepojení medzi sociálnou ekonomikou a občianskou spoločnosť môžu významným a negatívnym spôsobom ovplyvniť existenciu spektra podporných aktivít, ktoré sociálne podniky realizujú za účelom napĺňania svojich pozitívnych spoločenských vplyvov. Podnikateľská aktivita, aj keď nie je realizovaná za účelom finančného zisku, len zriedkavo dosiahne taký spoločenský dopad, ako v prípade, keď je prepojená s aktivitami nepodnikateľského charakteru. Ide o spektrum aktivít zameraných na sociálnu integráciu znevýhodnených zamestnancov, na podporu ich rodín a komunit, v ktorých žijú, atď. Sociálne podnikanie v krajinách V4 je stále často zamieňané so sociálne zodpovedným podnikaním, charitou alebo inými, verejne prospešnými aktivitami. Zámena jednotlivých kategórií je výsledkom slabšej informovanosti a **nízkeho povedomia o sociálnom podnikaní**, ktoré je charakteristické pre všetky krajiny V4. Veľká časť verejnosti si neuvedomuje rozdiely medzi sociálnym podnikaním a tradičnými aktivitami neziskových organizácií. Slabá miera informovanosti súvisí aj s konkrétnymi výzvami v komunikácii, nakoľko sociálne podniky často zápasia s tým ako efektívne prezentovať a komunikovať svoje prínosy pre spoločnosť, ktoré vo svojej podstate kombinujú ekonomickú udržateľnosť so spoločenským prospechom.

V budovaní povedomia o sociálnom podnikaní v krajinách V4 je potrebné zohľadňovať viacero **regionálnych špecifik**, vďaka ktorým je situácia sociálnej ekonomiky a sociálnych podnikov v krajinách V4 unikátna. Ide najmä o minulosť krajín V4 v systéme štátneho socializmu. V dôsledku historickej skúsenosti s kolektivizáciou je právna forma družstva, ktorá je vo viacerých krajinách Európy (napríklad v Španielsku a Taliansku) nosnou právnou formou sociálneho podnikania - v krajinách bývalého sovietskeho vplyvu, teda aj v krajinách V4, vnímaná s výraznou mierou nedôvery. Túto nedôveru sa v plnej miere nepodarilo odstrániť ani v Poľsku alebo Maďarsku, kde je sociálne podnikanie často rámcované právnou formou tzv. sociálneho družstva.

Na druhej strane, živá občianska spoločnosť, ktorá sa po roku 1989 opätovne aktivizovala a reagovala na obmedzené kapacity verejnej správy v krajinách V4 čeliť mnohým spoločenským výzvam, predstavuje silného ambasádora sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania na komunitnej úrovni. Dobrým príkladom je Poľsko alebo Česká republika, kde tradícia občianskeho aktivizmu a komunitných iniciatív zlepšuje postoje voči sociálnemu podnikaniu.

Významné **rozdiely vo vnímaní sociálneho podnikania v krajinách V4** je možné sledovať i s ohľadom na regionálne rozdiely a typ osídlenia. Zatiaľ čo v ekonomicky slabších regiónoch a na vidieku je sociálny podnik vnímaný najmä ako dobrá príležitosť pre tvorbu miestnych pracovných miest a zabezpečovanie inak nedostupných služieb, v ekonomicky silnejších regiónoch a vo veľkých mestách je vnímanie sociálneho podnikania zamerané viac na tvorbu

pracovných miest pre ľudí s vážnymi zdravotnými znevýhodneniami a príležitosť pre nákup lokálnych produktov. Vo všetkých krajinách V4, a azda bez rozdielu na charakter územia, je však sociálne podnikanie vnímané prioritne cez prizmu tvorby pracovných miest pre ľudí znevýhodnených na trhu práce. Sociálne podnikanie realizované v ekonomicky slabších regiónoch je tiež často spájané s témou sociálnej a ekonomickej inklúzie marginalizovaných skupín, v Maďarsku a na Slovensku ide najmä o ľudí z marginalizovaných rómskych komunít, čo vnímanie sociálneho podnikania významne limituje.

Napriek nízkej a limitovanej informovanosti sa sociálne podnikanie, najmä na Slovensku a v Poľsku, stalo súčasťou verejných politík. Toto na jednej strane môže signalizovať rozvoj pozitívnym smerom, na druhej strane však často hrozí nenaplnenie očakávaní voči možnostiam a kapacitám sociálnych podnikov, nakoľko tieto sú často preceňované. V Maďarsku je sociálne podnikanie často vnímané ako „liberálna agenda“, ktorá je v čase politickej polarizácie krajiny vnímaná negatívne. Aj preto sa vo verejnej diskusii a následne aj v reálnom fungovaní sociálneho podnikania v Maďarsku posilňuje úloha cirkví a organizácií kontrolovaných samosprávou. Samospráva je považovaná za významného aktéra sociálneho podnikania aj v prípade Slovenska a Poľska.

Zhrnutie:

- Vývoj sociálneho podnikania v krajinách V4 je formovaný historickými, politickými a kultúrnymi špecifikami jednotlivých štátov, vrátane skúsenosti so štátnym socializmom.
- V období štátneho socializmu síce existovali družstevné formy hospodárenia, no boli plne pod kontrolou štátu a chýbali im prvky autonómie, demokratického riadenia a občianskej iniciatívy. Z tohto dôvodu nemožno hovoriť o sociálnom podnikaní v jeho dnešnom chápaní.
- Po roku 1989 došlo k obnoveniu občianskej spoločnosti a rozvoju tretieho sektora, ktorý začal suplovať zlyhávajúce verejné služby a reagovať na rôzne spoločenské výzvy.
- Vstup do EÚ a prístup k štrukturálnym fondom výrazne ovplyvnili formovanie sektora, no zároveň spôsobili tlak na prispôsobenie sa unifikovaným podmienkam na úkor miestnym špecifikám.
- V posledných rokoch nastala konsolidácia a legislatívne ukotvenie sociálneho podnikania, ktoré však naďalej funguje v rôznorodých modeloch a pod silným vplyvom externých faktorov.
- Povedomie verejnosti o sociálnom podnikaní je nízke; často dochádza k jeho zamieňaniu s charitou alebo spoločenskou zodpovednosťou firiem a k podceňovaniu významu nepodnikateľských aktivít v rámci jeho spoločenského dosahu.
- Regionálne rozdiely a postoj národných vlád k občianskemu sektoru výrazne ovplyvňujú možnosti a formy sociálneho podnikania v jednotlivých krajinách.

Právny a regulačný rámec v krajinách V4

Právny a regulačný rámec sociálneho podnikania všetkých štyroch krajín nadväzuje na regulačný rámec Európskej únie, pričom definícia sociálneho podnikania vo všetkých štyroch krajinách V4 nadväzuje na definíciu, ktorá bola zarámčovaná v rámci Social Business Initiative v roku 2011 (EC, 2011). Táto za sociálny podnik považuje podnik:

- ktorého hlavným cieľom je dosiahnuť pozitívny sociálny vplyv, a nie generovať zisk pre vlastníkov a akcionárov,
- ktorý využíva svoje prebytky najmä na dosiahnutie cieľov súvisiacich s dosahovaním pozitívnych sociálnych vplyvov,
- ktorý je riadený sociálnymi podnikateľmi zodpovedným, transparentným a inovatívnym spôsobom, najmä prostredníctvom zapojenia pracovníkov, zákazníkov a zainteresovaných strán, ktorých sa týka jeho podnikateľská činnosť.

Napriek ukotveniu v rovnakých princípoch, **právna úprava sociálneho podnikania je v jednotlivých krajinách V4 odlišná**, podpora sa zameriava na rôzne právne formy a určuje iné úlohy zapojených subjektov.

Tabuľka 1: Porovnanie hlavných charakteristík právneho rámca v krajinách V4

Krajina	Existencia špeciálneho zákona	Zameranie zákona	Inštitucionálny gestor	Dominantná právna forma	Špecifiká
Česká republika	Áno (Zákon 468/2024)	Len integračné sociálne podniky	Ministerstvo práce a sociálnych vecí ČR	s.r.o.	Register fungoval aj pred zákonom; legislatíva je úzko zameraná
Maďarsko	Nie (fragmentovaný rámec)	Rôzne oblasti bez centrálného zákona	Viacero ministerstiev bez centrálnnej koordinácie	Sociálne družstvá	V prípade sociálnych družstiev sa vyžaduje členstvo verejných aktérov; právna úprava inšpirovaná talianskym modelom
Poľsko	Áno (Zákon 5.9. 2022)	Pracovná a sociálna integrácia	Ministerstvo rodiny, práce a sociálnej politiky	Sociálne družstvá, združenia, nadácie	Nadväzuje na KPRES, existuje široká sieť podpory
Slovensko	Áno (Zákon 112/2018)	Sociálna ekonomika ako celok	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR	s.r.o.	Najstaršia legislatíva v V4; silná orientácia na pracovnú integráciu

Česká republika

Samostatná zákonná úprava sociálneho podnikania bola v Českej republika prijatá v roku 2024 v podobe **Zákona č. 468/2024 o integračnom sociálnom podniku**², účinného od 1.1.2025.

Prípravu právnej úpravy sociálneho podnikania v Českej republike možno mapovať od roku 2014, keď bol v gescii Úradu vlády ČR a v spolupráci s Ministerstvom práce a sociálnych vecí ČR a spektrom mimovládnych organizácií pripravovaný Zákon o sociálnom podnikaní. Napriek tomu, že v roku 2017 bol tento návrh spracovaný do paragrafovej podoby, prípravy boli na dlhší čas prerušené. Až v marci 2024 Vláda ČR na svojom zasadnutí schválila návrh zákona o integračnom sociálnom podniku, ktorý bol predložený Ministerstvom práce a sociálnych vecí ČR. Ten bol v decembri 2024 schválený a vstúpil do platnosti.

Prijatá právna úprava sa voči pôvodne pripravovanej alternatíve odlišuje najmä vo svojej komplexnosti a zameraní. Zatiaľ čo pripravovaná alternatíva sa sústreďovala na celý sektor sociálneho podnikania, prijatá právna úprava hovorí iba o segmente integračných sociálnych podnikov. Zákon detailne definuje čo je integračný sociálny podnik a stanovuje jeho povinnosti najmä voči zamestnancom.

Definícia integračného sociálneho podniku podľa novo prijatej právnej úpravy nie je definovaná právnou formou ale súborom charakteristík, rovnako ako na Slovensku.

Napriek dlhodobej absencii špecifickej legislatívy týkajúcej sa sociálneho podnikania, v Českej republike už pred prijatím právnej úpravy existoval register sociálnych podnikov, ktorý spravovalo Ministerstvo práce a sociálnych vecí ČR. Zápis do registra bol dobrovoľný. V roku 2022 bolo v registri zapísaných 238 sociálnych podnikov, z ktorých väčšina mala právnou formu s.r.o. (OECD, 2024).

Maďarsko

V Maďarsku **neexistuje žiadny osobitný právny predpis** ošetrojúci problematiku sociálneho podniku. Sociálne podnikanie môže byť realizované v rámci rôznych právnych foriem a organizačných typov. Uvedená sloboda je na jednej strane prospešná - organizáciám, ktoré vykazujú znaky sociálneho podniku, umožňuje flexibilne si vybrať právnou formu organizácie, ktorá najlepšie vyhovuje jej obchodnej stratégii a štruktúre financovania. Na druhej strane, absencia právnej úpravy vytvára vážnu nevýhodu a vzhľadom na rôznorodosť právnych foriem sťažuje vytvorenie funkčných podporných mechanizmov. V Maďarsku neexistuje ani žiadna konkrétna inštitúcia štátnej správy, ktorá vo svojich kompetenciách konkrétne uvádza problematiku sociálneho podnikania. Z pohľadu legislatívnej úpravy je oblasť sociálneho podnikania v Maďarsku fragmentovaná a rôzne ministerstvá pokrývajú špecifické aspekty bez centrálnej koordinácie:

- Ministerstvo národného hospodárstva (v minulosti označované ako Ministerstvo financií) koordinuje činnosti súvisiace s finančnou podporou sociálnych podnikov zo strany EÚ,
- Ministerstvo vnútra koordinuje aktivity súvisiace s problematikou sociálnych družstiev, ktoré sú aktuálne najvýraznejším segmentom sociálneho podnikania z pohľadu právnej formy,

² Zákon o integračným sociálnim podniku

- viacero ďalších ministerstiev zodpovedá za ďalšie čiastkové aspekty rozvoja sociálneho podnikania.

Z pohľadu európskej definície sociálneho podnikania, princípy sociálneho podnikania napĺňajú najmä združenia a nadácie, ktoré spadajú pod Občiansky zákonník, neziskové spoločnosti, ktoré podliehajú zákonu V. z roku 2006 o publicite spoločnosti, súdnom konaní spoločnosti a legislatíve o likvidácii, zatiaľ čo sociálne družstvá sa riadia legislatívou o sociálnych družstvách. Každé združenie, nadácia alebo nezisková spoločnosť môže v zmysle zákona CLXXV z roku 2011 o práve združovania, právnom postavení verejnoprospešnej organizácie a o fungovaní a podpore občianskych organizácií³, požiadať o štatút verejnoprospešnej organizácie (ICNL, 2023).

Špecifickou formou sociálneho podniku v Maďarsku je však právna forma tzv. **sociálneho družstva**. Sociálne družstvo bolo predstavené v novele zákona o družstvách, ktorá bola prijatá zákonom X⁴. z roku 2006. Prijatá novela bola významne inšpirovaná talianskym modelom družstevníctva, pričom snahou bolo, aby sa práve sociálne družstvá stali nosnou právnou formou pre sociálne podnikanie v Maďarsku.

Právna úprava z roku 2013 (Zákon XLI z roku 2013, ktorým sa menia a dopĺňajú rôzne zákony súvisiace so sociálnymi družstvami a verejným zamestnávaním) priniesla možnosť inštitucionálneho členstva v sociálnych družstvách pre miestnu samosprávu, menšinovú samosprávu alebo konkrétne typy organizácií s verejnoprospešným štatútom. Avšak novela zákona z roku 2016 (Zákon CXLV z roku 2016 o úprave niektorých zákonov súvisiacich so zamestnanosťou) zmenila účasť inštitucionálnych členov v sociálnych družstvách na povinnú. Sociálne družstvá, ktoré nemali inštitucionálneho člena, sa následne mohli zmeniť na ziskové spoločnosti alebo, ak mali štatút verejnoprospešnej spoločnosti, na neziskové spoločnosti (Kiss, Mihály, 2019).

Úprava z roku 2016 okrem iného umožnila prenájom majetku a zdrojov miestnych samospráv sociálnym družstvám, ktorých sú členmi, čím vznikli lepšie možnosti pre zamestnávanie ľudí znevýhodnených na trhu práce. Na druhej strane uvedená úprava môže viesť k oslabeniu demokratického riadenia a autonómie sociálnych družstiev (Edmiston a Aro, 2016).

Problematická je tiež pozícia sociálnych družstiev v previazaní na aktiváciu znevýhodnených skupín, keďže programy aktivácie realizované vo vidiecky oblastiach a v súvislosti s príslušníkmi etnických skupín (najmä Rómov), sú vnímané kontroverzne.

Cieľom sociálnych družstiev je zlepšiť ekonomickú a sociálnu situáciu svojich členov, v zmysle platnej legislatívy by sociálne družstvo malo rozdeliť najmenej 50% svojho zisku medzi členov v pomere k ich osobnému vkladu.

Poľsko

Zákon o sociálnej ekonomike prijatý v auguste 2022⁵ predstavuje **samostatnú právnú úpravu** sociálnej ekonomiky v Poľsku.

³ 2011. évi CLXXV törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról

⁴ 2006. évi X. törvény a szövetkezetekről

⁵ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz.U. 2022 poz. 1812)

Prijatie zákona je výsledkom dlhodobých iniciatív zameraných na rozvoj sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania v Poľsku, čoho dôkazom je viacero predchádzajúcich iniciatív, napríklad prijatie Programu rozvoja solidárnej sociálnej ekonomiky do roku 2030⁶ (ďalej ako KPRES), ktorý bol prijatý na úrovni vlády uznesením Rady ministrov č. 8 zo 14. februára 2017.

Gestorm témy sociálneho podnikania je Ministerstvo rodiny, práce a sociálnej politiky, prostredníctvom oddelenia sociálnej ekonomiky, ktoré je aj koordinátorom plnenia KPRES. KPRES bol vytvorený za účasti členov Národného výboru pre rozvoj sociálnej ekonomiky⁷ a obsahuje aj akčný plán opatrení realizovaných štátnou správou na národnej úrovni a komplexnú štruktúru systému podpory sociálnej ekonomiky na regionálnej úrovni, pričom zohľadňuje úlohu ostatných zástupcov sektora štátnej správy, ako aj jednotiek miestnej samosprávy a sektora sociálnej ekonomiky.

Zákon o sociálnej ekonomike z roku 2022 sa venuje len téme pracovnej a sociálnej integrácie a vybraným typom sociálnych služieb. Dosahovanie spoločenských vplyvov sociálnych podnikov je v zmysle tohoto zákona obmedzené len na vymenované aktivity. Podobne ako v ďalších krajinách, uvedený zákon nevytvára novú právnu formu, ale na základe naplnenia určených kritérií udeľuje štatút, o ktorý sa môžu uchádzať organizácie viacerých právnych foriem. V porovnaní so situáciou na Slovensku sú vylúčené právne formy typické pre podnikateľský sektor, teda s.r.o. alebo samostatne zárobkovo činné osoby.

Ešte pred prijatím samostatnej právnej úpravy sa sociálna ekonomika a sociálne podnikanie stali súčasťou (okrem uvedeného KPRES) viacerých strategických dokumentov týkajúcich sa regionálneho rozvoja, sociálnej integrácie alebo zamestnanosti.

Rovnako ako v ďalších krajinách, aj v Poľsku existuje spektrum právnych foriem, ktoré sú pre oblasť sociálnej ekonomiky typické. Ide najmä o združenia, nadácie ale aj družstvá. Podľa štatistiky OECD v roku 2019 mala takmer polovica zo všetkých 1148 sociálnych podnikov právnu formu družstva (OECD, 2024).

V súvislosti s právnou formou „družstvo“, v Poľsku existujú samostatné legislatívne úpravy špecializovaných typov družstiev, ktoré sa zameriavajú na konkrétne charakteristiky a zohľadňujú špecifický účel a predmet činnosti. Ide o bytové družstvá, družstevné banky, družstevné sporiteľne a úverové družstvá, poľnohospodárske družstvá, remeselnícke družstvá a energetické družstvá, ale i sociálne družstvá.

Sociálne družstvá boli pôvodne ošetrené Zákonom o sociálnom zamestnávaní zo dňa 13.6.2003⁸, neskôr vznikla samostatná právna úprava v podobe Zákona o sociálnych družstvách zo dňa 27.04.2006⁹ (Ciepielewska-Kowalik, 2020). Predmetom činnosti sociálneho družstva je prevádzkovanie spoločného podniku na základe osobnej práce členov a zamestnancov sociálneho družstva. Sociálne družstvo pracuje aj pre:

- sociálnu reintegráciu svojich členov a zamestnancov sociálneho družstva,
- pracovnú reintegráciu svojich členov a zamestnancov sociálneho družstva.

⁶ Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku

⁷ Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej

⁸ Ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym

⁹ Ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych

Špecializovanou podkategóriou sociálnych družstiev sú družstvá ľudových a umeleckých remesiel. Tieto družstvá vytvárajú a pestujú tradičné hodnoty remeselnej kultúry. Ďalej organizujú a rozvíjajú ľudové a umelecké remeslá, umenie a umelecký priemysel (Zakrzewski, 2021).

Členstvo v družstvách v Poľsku je dobrovoľné a otvorené. V prípade niekoľkých typov družstiev sa členstvo obmedzuje na konkrétny typ členov, v prípade sociálneho družstva sú to priority ľudia bez zamestnania alebo inak znevýhodnení na trhu práce. Počet členov sociálneho družstva je obmedzený na maximálne 50, účasť inštitucionálnych členov nie je vyžadovaná, je však povolená.

Vo všeobecnosti platí, že zisk si členovia družstva rozdeľujú ľubovoľným spôsobom, pričom musia povinne prispievať do družstevného fondu. Zisk sa môže pridelovať aj do rezervných fondov a tiež vyplácať členom, sociálne družstvo je však výnimkou, nakoľko zisk sa členom vyplácať nemôže. Zákon nestanovuje oslobodenie zisku určeného do zákonných rezerv alebo nerozdeliteľného majetku od dane. Na druhej strane, predpisy umožňujú verejnú podporu sociálnych družstiev poskytovaním dotácií, pôžičiek alebo záruk (Zakrzewski, 2021).

Slovenská republika

V porovnaní s ďalšími tromi krajinami V4, Slovenská republika má **najstaršiu samostatnú právnu úpravu** sociálnej ekonomiky a sociálnych podnikov. Ide o **Zákon č. 112/2018 o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch** (ďalej ako Zákon 112/2018) prijatý v máji 2018. Prijatie zákona predchádzala takmer dvojročná odborná diskusia, do ktorej bolo zapojených spektrum expertov reprezentujúcich viacero sektorov. Vzhľadom na uvedené je možné tvrdiť, že príprava zákona bola realizovaná participatívnym a otvoreným procesom.

Uvedený zákon ponúka komplexnú právnu úpravu, ktorá okrem vymedzenia terminológie, určenia základných typov sociálnych podnikov, uvádza aj typy podpory, určuje model správy sektora sociálnej ekonomiky a sociálnych podnikov a určuje systém kontroly a povinností sociálnych podnikov. Gestorom legislatívy je Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. Prijatím legislatívy bolo novelizovaných približne 20 iných právnych noriem, vrátane noriem z oblasti daňovej a finančnej politiky.

Zákon 112/2018 nevytvára novú právnu formu sociálneho podniku, pridelenie štatútu sociálneho podniku nie je podmienené právnou formou alebo naplnením zákonom určených charakteristík.

Napriek tomu, že ambíciou prijatého zákona bolo prekročiť hranice pracovnej integrácie a ku sociálnemu podnikaniu pristupovať aj z pohľadu iných verejnoprospešných cieľov, túto ambíciu sa stále nepodarilo naplniť a sociálne podnikanie je stále najčastejšie spájané s témou pracovnej integrácie.

Otázka jednotlivých právnych foriem typických pre sociálnu ekonomiku je riešená samostatnou legislatívou zameranou na konkrétnu právnu formu. Ide najmä o legislatívu týkajúcu sa vzniku a fungovania občianskych združení, nadácií, neziskových organizácií, účelových zariadení cirkvi, obchodných spoločností, družstiev alebo fyzických osôb – podnikateľov, nakoľko subjekty

vystupujúce v režime uvedených právnych foriem sa po naplnení ďalších podmienok môžu uchádzať o štatút registrovaného sociálneho podniku v zmysle aktuálne platnej legislatívy o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch.

Zhrnutie:

- Všetky krajiny V4 vychádzajú z definície sociálneho podniku podľa Social Business Initiative (2011), ktorý kladie dôraz na sociálny cieľ, reinvestovanie ziskov a participatívne riadenie.
- Napriek spoločným princípom sa národné legislatívy líšia vo forme, rozsahu aj inštitucionálnom zabezpečení.
- **Česká republika:** nový zákon (2024) zameraný výlučne na sociálne podniky pracovnej integrácie; sociálny podnik nie je viazaný na právnu formu, status sa určuje podľa funkčných kritérií; už pred prijatím zákona existoval dobrovoľný register sociálnych podnikov, dominujú v ňom sociálne podniky s právnou formou s.r.o.
- **Maďarsko:** bez jednotnej legislatívy; téma je rozptýlená medzi viaceré ministerstvá; silná rola sociálnych družstiev, v ktorých sú často účastné aj samosprávy; prevláda decentralizovaný a právne fragmentovaný prístup.
- **Poľsko:** existuje samostatný zákon z roku 2022, zameriava sa na pracovnú integráciu a sociálne služby; právne formy podnikateľského sektora sú vylúčené; kľúčová úloha družstiev; na národnej aj regionálnej úrovni existuje systémová podpora, ktorá nadväzuje na dlhodobý plán.
- **Slovensko:** spomedzi krajín V4 najkomplexnejšia a najstaršia legislatíva (Zákon 112/2018); získanie štatútu nie je viazané na právnu formu ale naplnenie kritérií; sektorovo široký záber, napriek tomu však dominuje téma pracovnej integrácie.

Štátom zabezpečovaná podporná infraštruktúra

Vo všetkých štyroch krajinách Vyšehradskej skupiny je sociálna ekonomika etablovaným konceptom, ktorý je dobre ukotvený v lokálnych podmienkach jednotlivých krajín, avšak významne ovplyvnený aj širšími vonkajšími faktormi. V krajinách V4 existuje široké spektrum mimovládnych neziskových iniciatív, ktoré vznikli na základe občianskej angažovanosti a solidarity – nevyhnutných podmienok pre existenciu a rozvoj sociálnej ekonomiky. Situácia je však vo veľkej miere ovplyvňovaná aj externými faktormi, čo je viditeľné najmä prostredníctvom cieľov finančnej podpory Európskej únie na podporu pracovnej a sociálnej integrácie znevýhodnených skupín. Táto podpora je realizovaná aj smerom k sociálnym podnikom, ktoré sú vo všetkých štyroch krajinách významne financované z prostriedkov európskej kohéznej politiky.

Vzhľadom na záujem národných vlád krajín V4 o **pracovnú integráciu znevýhodnených skupín** realizovanú prostredníctvom sociálnych podnikov, musela každá zo štyroch krajín, vo väčšej alebo menšej miere, uznať sociálne podnikanie aj na politickej úrovni a určiť mechanizmy, ktorými bude táto téma na národnej úrovni koordinovaná.

Česká republika, Poľsko a Slovenská republika prijali samostatnú legislatívu upravujúcu problematiku sociálneho podnikania a vytvorili systém koordinácie a správy sektora sociálnej ekonomiky. V týchto krajinách zohrávajú hlavnú úlohu ministerstvá, ktoré sú zodpovedné za oblasť práce a sociálnych vecí.

Česká republika

Koordinačnú úlohu má oddelenie sociálneho podnikania Ministerstva práce a sociálnych vecí ČR. Napriek tomu, že samostatná právna úprava sociálnych podnikov bola prijatá len nedávno, ministerstvo sa podpore sociálneho podnikania venuje už dlhodobo. V roku 2012 spustilo projekt *Podpora sociálneho podnikání v Čechách*, ktorý naštartoval vznik regionálnej siete konzultantov a expertov pre oblasť sociálneho podnikania. V rámci projektu vznikol aj webový portál o sociálnom podnikaní a sociálnej ekonomike¹⁰ v ČR, ktorý je doteraz relevantným a aktuálnym zdrojom informácií.

V roku 2016 boli aktivity prerušené, ale v roku 2017 pokračovali vďaka novému projektu¹¹, ktorý nadviazal na predchádzajúce iniciatívy a okrem iného, zaviedol aj model stáží v sociálnych podnikoch. Tieto stáže sú považované za efektívny nástroj prenosu informácií o fungovaní sociálnych podnikov a zvyšovania kompetencií záujemcov o sociálne podnikanie.

Po ukončení projektu *Podpora sociálneho podnikání v Čechách* bol v roku 2023 spustený projekt *RESP – Rozvoj ekosystému sociálního podnikania*, ktorý ponúka komplexnejší model podpory. Projekt sa zameriava na **budovanie regionálnych kontaktných centier, tzv. SPointov**, ktoré poskytujú sociálnym podnikateľom a celému regionálnemu ekosystému poradenské služby, vzdelávacie aktivity, networkingové podujatia a ďalšiu podporu. Súčasťou projektu je aj *Inštitút sociálního podnikania*, ktorý sa zameriava na tvorbu vzdelávacích kurzov prispôbených potrebám sociálnych podnikov, zástupcov miestnych verejných orgánov a ďalších

¹⁰ Vid'. www.ceske-socialni-podnikani.cz

¹¹ Projekt OPZ „Podpora sociálního podnikání v ČR“, registračné číslo CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_016/0006098

zainteresovaných subjektov. Dôležitým prvkom projektu sú aj aktivity zamerané na zvyšovanie povedomia o sociálnom podnikaní.

Koncom roka 2024 fungujú v rámci projektu štyri pilotné SPointy a štyri podporné SPointy s obmedzeným rozpočtom a aktivitami. Cieľom je postupne pokryť všetkých 14 krajov v Česku regionálnymi podpornými centrami, ktoré budú priamo rozvíjať túto oblasť v regiónoch.

Dôležitú úlohu pri podpore pracovnej integrácie zohráva aj **Agentura pro sociální začleňování**, ktorá pôsobí vo vylúčených lokalitách. Výrazná časť jej terénnych aktivít sa zameriava práve na podporu sociálneho podnikania.

Regionálne samosprávy pristupujú k podpore sociálneho podnikania rôznymi spôsobmi a rôznou intenzitou. Vlajkovými regiónmi v Českej republike sú Hradec Králové a Pardubice. Tieto kraje sa zapájajú do:

- rôznych podujatí na podporu sociálnych podnikov,
- organizácie propagačných akcií a seminárov o sociálnej ekonomike,
- vyhlasovania výziev na predkladanie návrhov alebo poskytovania účelového financovania pre subjekty sociálnej ekonomiky
- realizácie inkubačných programov.

Príkladom dobrej praxe je **CIRI - Centrum investic, rozvoje a inovácií**. Ide o regionálnu investičnú a rozvojovú agentúru Královohradeckého kraja, ktorá podporu kraja realizuje aj prostredníctvom oblastí, akými sú podpora dostupného bývania, sociálneho podnikania a zamestnanosti. Agentúra je konzultačným miestom pre dostupné bývanie a zároveň plní úlohu sekretariátu regionálneho Paktu zamestnanosti.

Ďalším príkladom dobrej praxe je Pardubický kraj, ktorý dlhodobo podporuje sociálne podniky prostredníctvom **grantového programu Podpora sociálneho podnikania**. Cieľom programu je podpora vzniku nových sociálnych podnikov a tiež podpora už existujúcich podnikov pôsobiacich v kraji.

Poľsko

Téma sociálneho podnikania je koordinovaná odborom sociálnej ekonomiky¹² Ministerstva rodiny, práce a sociálnej politiky. Dôležitú úlohu v podpore sociálnej ekonomiky zohráva aj už spomenutý **Národný výbor pre rozvoj sociálnej ekonomiky**¹³, ktorý má voči odboru sociálnej ekonomiky poradnú funkciu. Tento výbor je zložený zo zástupcov štátnej správy a samosprávy, subjektov sociálnej ekonomiky, odborových zväzov, zamestnávateľských organizácií, bankového sektora a univerzít.

V súvislosti so situáciou v Poľsku je potrebné zdôrazniť **klúčovú úlohu regiónov pri rozvoji sociálneho podnikania**. Tento fakt možno vysvetliť modelom koordinácie a čerpania európskych štrukturálnych fondov, ktorý kladie dôraz na regionálny rozvoj. Aj vďaka tejto orientácii má každé z vojvodstiev **prijatú regionálnu stratégiu rozvoja sociálnej ekonomiky** a regionálna samospráva zohráva významnú úlohu pri koordinácii politik rozvoja sociálnej ekonomiky na regionálnej úrovni.

¹² Departament Ekonomii Społecznej

¹³ Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej – KKRES

V 16 poľských regiónoch funguje 16 regionálnych programov sociálnej ekonomiky, pričom v každom z nich existuje tzv. **Regionálne centrum na podporu sociálnej ekonomiky (OWES)**¹⁴. Cieľom OWES je podpora sociálneho podnikania prostredníctvom budovania dlhodobých partnerstiev a spoločných projektov medzi subjektmi sociálnej ekonomiky, ako aj realizácie inkubačných a akceleračných programov pre sociálne podniky v regióne. Kvalita služieb poskytovaných týmito centrami je akreditovaná Ministerstvom rodiny, práce a sociálnej politiky. OWES môže tiež poskytovať finančné prostriedky sociálnym podnikom na vytváranie a udržiavanie pracovných miest pre osoby ohrozené sociálnym vylúčením.

Slovensku

Gestorom témy sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania je Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR prostredníctvom Sekcie sociálnej ekonomiky. Pod správu sekcie patrí sieť **Regionálnych centier sociálnej ekonomiky**, ktorých je na Slovensku celkom 7 a kopírujú územno-správne delenie krajiny. Na rozdiel od poľského modelu regionálnej podpory, na Slovensku sa regionálne centrá prioritne zameriavajú na šírenie informácií o aktuálnej platnej legislatíve a monitorovaniu situácie sociálneho podnikania v regiónoch.

Viacere regionálne samosprávy na Slovensku začali vytvárať vlastné podporné štruktúry. Príkladom je najmä regionálna samospráva Banskobystrického samosprávneho kraja a regionálna samospráva Prešovského samosprávneho kraja. Aktivity regionálnych samospráv sú realizované nezávisle od aktivít regionálnych centier sociálnej ekonomiky, ktoré sú koordinované centrálnou MPSVR SR. Realizácia aktivít regionálnej samosprávy v téme sociálneho podnikania bola stimulovaná aj konzultačnými službami Svetovej banky realizovanými v rámci **iniciatívy Catching Up Regions** realizovanej v období rokov 2019 a 2024.

Maďarsko

Inštitucionálna podpora témy sociálneho podnikania v Maďarsku sa od predchádzajúcich troch krajín výrazne odlišuje. Hlavným dôvodom je, že neexistuje jeden centrálny bod v prostredí štátnej správy, ktorý by rozvoj sociálneho podnikania koordinoval aj voči iným inštitúciám. Koordinácia témy je fragmentovaná, pričom každé zo zapojených ministerstiev zodpovedá len za svoj konkrétny výsek agendy, bez toho, aby existovalo konkrétne oddelenie konkrétneho ministerstva zameriavajúce sa výlučne na tému sociálneho podnikania.

Ministerstvo národného hospodárstva (predtým Ministerstvo financií) zodpovedá za prípravu a realizáciu programov financovaných z prostriedkov EÚ, ktoré zahŕňajú aj grantové schémy a pôžičky pre sociálne podniky. Na Ministerstve vnútra pôsobí oddelenie pre koordináciu sociálnych družstiev, ktoré dohliada na grantové schémy z domáceho rozpočtu. Za tému zamestnanosti zodpovedá Ministerstvo ľudských zdrojov.

V téme podpory sociálneho podnikania sa však angažujú viaceré neziskové organizácie založené štátnymi inštitúciami. Dobrým príkladom je napríklad **Maďarská agentúra pre hospodársky rozvoj**, verejnoprospešná nezisková spoločnosť s ručením obmedzeným¹⁵ založená Ministerstvom národného hospodárstva na podporu malého a stredného podnikania. Táto síce nemá priame kompetencie v téme sociálneho podnikania, avšak vzhľadom na svoje prepojenie s Ministerstvom národného hospodárstva zohráva v podpore sociálneho podnikania relevantnú úlohu.

¹⁴ Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej

¹⁵ Magyar Gazdaságfejlesztési Ügynökség (MGFÜ), v minulosti známa pod skratkou IFKA

Slabé spektrum štátom riadených iniciatív významne dopĺňajú iniciatívy neziskového a občianskeho sektora. Napriek komplikovanej situácii, tieto subjekty v Maďarsku stále plnia významnú úlohu v porovnaní s inými V4 krajinami. Relevantnou je napríklad Nadácia Badúr, SIMPACT, verejnoprospešná nezisková spoločnosť s ručením obmedzeným alebo Ashoka.

Zhrnutie:

- Vo všetkých krajinách V4 je sociálna ekonomika etablovaným konceptom, ktorý čerpá z občianskej angažovanosti a solidarity, pričom je výrazne ovplyvnený aj politikami EÚ.
- Spoločným menovateľom naprieč krajinami V4 je rastúci politický záujem o integráciu znevýhodnených skupín prostredníctvom sociálneho podnikania, pričom kvalita a rozsah inštitucionálnej podpory sa medzi krajinami výrazne líši.
- Česká republika, Poľsko a Slovensko prijali samostatnú legislatívu v oblasti sociálneho podnikania a vytvorili národné koordinačné mechanizmy.
- **Česká republika:** vytvorila ucelený rámec pre podporu sociálneho podnikania. Ministerstvo práce a sociálnych vecí realizuje dlhodobé iniciatívy, ako napr. projekt RESP a sieť regionálnych centier SPoint, ktoré poskytujú poradenstvo, vzdelávanie a podporu podnikateľom. V podpore sociálneho podnikania sú aktívne aj viaceré kraje (napr. Královohradecký a Pardubický), tieto rozvíjajú vlastné koordinačné a podporné nástroje.
- **Maďarsko:** nemá jednotný koordinačný rámec – jednotlivé ministerstvá riešia len čiastkové agendy. Podporu sociálnych podnikov zabezpečujú najmä granty a iniciatívy neziskových organizácií, ako sú Badúr Foundation, SIMPACT, či Ashoka.
- **Poľsko:** využíva silne decentralizovaný systém podpory. Každé z 16 vojvodstiev má vlastnú stratégiu a centrum podpory (tzv. OWES), ktoré poskytuje odbornú a finančnú pomoc sociálnym podnikom. Koordináciu zabezpečuje Ministerstvo rodiny, práce a sociálnej politiky v spolupráci s Národným výborom pre rozvoj sociálnej ekonomiky.
- **Slovensko:** úlohu garanta a koordinátora témy zastupuje Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. Vďaka projektu Inštitút sociálnej ekonomiky II. riadi ministerstvo sieť 7 regionálnych centier sociálnej ekonomiky, zameraných najmä na informovanie a monitoring. Niektoré kraje (napr. Banskobystrický a Prešovský) rozvíjajú vlastné iniciatívy zamerané na podporu sociálneho podnikania.

Finančná podpora a finančná udržateľnosť sociálnych podnikov

Diskusia o finančnej podpore pre sociálne podniky sa tradične delí na diskusiu o prístupe k návratným a nenávratným zdrojom. V prípade oboch alternatív v krajinách V4 významnú úlohu zohrávajú prostriedky Európskej únie.

Finančná podpora – návratné príspevky

V súvislosti s prístupom sociálnych podnikov k **návratným finančným prostriedkom** je v Českej republike, Maďarsku a na Slovensku výrazná skupina **ERSTE (Česká spořitelna, Slovenská sporiteľňa a Erste Bank Hungary)**. Táto skupina sa dlhodobo profiluje v oblasti sociálneho podnikania, čo dokazuje aj jej snaha vytvárať špecializované produkty a služby pre sociálne podniky. Svojou účasťou na trhu banky združené v skupine ERSTE nepochybne kultivujú štandardy finančnej udržateľnosti sociálnych podnikov v krajinách V4.

V Poľsku skupina ERSTE nie je zastúpená. Trh však významne stimuluje prítomnosť organizácie **Microfinance Centre**, ktorá je medzinárodne rozoznávaná. Jeden z hlavných pilierov jej činností sa venuje práve zlepšovaniu prístupu sociálnych podnikov k finančným zdrojom. Nemenej dôležitá je aj prítomnosť tzv. **Sociálnej a hospodárskej investičnej spoločnosti TISE¹⁶**, ktorá bola založená v roku 1991. Od roku 2008 je jej hlavnou činnosťou poskytovanie úverov malým a stredným podnikom a mimovládny organizáciám, s dôrazom na sociálne podniky. Finančné prostriedky na úvery pochádzajú predovšetkým z rôznych programov EÚ, zameraných na podporu malých podnikov a sociálnej ekonomiky. TISE je jedným z najväčších sprostredkovateľov takýchto úverových programov v Poľsku. Prostredníctvom svojich partnerov je aktívna aj na Slovensku. Je dlhodobým a overeným partnerom Poľskej rozvojovej banky¹⁷ (BGK) a Európskeho investičného fondu.

Významnú úlohu zohráva aj **Poľská nadácia pre podnikanie¹⁸**, ktorá je nepretržite aktívna od roku 1997. Okrem realizácie širokého spektra tréningových a školiacich aktivít pre podnikateľský sektor, vrátane segmentu sociálnych podnikateľov, poskytuje aj finančné zdroje - prioritne návratného charakteru, ale vo viacerých vojvodstvách aj nenávratného. Poľská nadácia pre podnikanie je vedúcou partnerskou inštitúciou Poľskej rozvojovej banky (BGK) pri rozdeľovaní finančných prostriedkov EÚ.

BGK tiež spravuje **Národný fond sociálneho podnikania**, ktorý ponúka zvýhodnené úvery subjektom sociálnej ekonomiky. Tento vznikol v roku 2016 vďaka finančným zdrojom Operačného programu Rozvoj vedomostného vzdelávania. V rámci fondu sú realizované zvýhodnené úvery subjektom sociálnej ekonomiky s možnosťou získania čiastočnej dotácie úrokovej sadzby.

Podobný model bol realizovaný aj spoločnosťou **Slovak Investment Holding** na Slovensku, ktorá vďaka spolupráci s Operačným programom Zamestnanosť a neskôr Programom Slovensko do subjektov sociálnej ekonomiky investuje prostredníctvom finančných sprostredkovateľov, konkrétne prostredníctvom spoločností Slovenská sporiteľňa, a.s., TISE, Sociálni inovátori a CB ESPRI. Ostatné dve spoločnosti vytvorili investičné fondy zamerané na podporu sociálnych podnikov a subjektov sociálnej ekonomiky a investície realizovali najmä

¹⁶ Towarzystwo Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych TISE SA

¹⁷ Bank Gospodarstwa Krajowego

¹⁸ Polska Fundacja Przedsiębiorczości

prostredníctvom kapitálových investícií do sociálnych podnikov a startupov so sociálnym dopadom.

Zvýhodnené úvery sú vďaka prostriedkom Európskej únie, konkrétne operačného programu Zaměstnanost plus, realizované aj v Českej republike. Ide o program s názvom **S-podnik**, ktorý je výsledkom spolupráce Ministerstva práce a sociálnych vecí a Národnej rozvojovej banky. V rámci programu môžu sociálne podniky získať bezúročné úvery určené na pokrytie investičných, ako i prevádzkových nákladov.

Informácie o existencii podobného nástroja v Maďarsku sa nepodarilo získať. V porovnaní so Slovenskom však v Maďarsku existuje živšia scéna dopadového investovania v súkromnom sektore a sociálne podniky získavajú návratné finančné zdroje a rôzne iné formy finančnej podpory **zo súkromného a neverejného sektora**. Významným hráčom, okrem už vyššie spomenutých (napr. Badur Foundation), je komunita investorov združená v organizácii **Investovanie do sociálneho vplyvu (THBE)**¹⁹. Cieľom THBE je stimulovať ekosystém sociálneho podnikania a budovať a rozvíjať komunitu investorov investujúcich do sociálneho vplyvu.

Finančná podpora - nenávratné príspevky

V súvislosti s prístupom k **finančným zdrojom nenávratného charakteru** v krajinách Vyšehradskej štvorky je - pri troche zveličenia - možné diskusiu zúžiť na finančné prostriedky Európskej únie, pričom kľúčovú úlohu zohráva **Európsky sociálny fond plus** (ďalej len ESF+). Vzhľadom na priority ESF+ je väčšina finančných prostriedkov určená na podporu aktivít zameraných na **zamestnanosť ľudí znevýhodnených na trhu práce**, najmä na príspevky pokrývajúce náklady, ktoré sú spojené s celkovou cenou práce znevýhodnených zamestnancov.

Česká republika

V Českej republike Ministerstvo práce a sociálnych vecí Českej republiky spravuje **finančnú podporu nenávratného charakteru**. Od 1.1.2025 je podpora realizovaná v kontexte nového zákona o sociálnych podnikoch, v zmysle ktorého je možné získať finančnú podporu na mzdové náklady znevýhodnených zamestnancov. Tiež bude možné získať príspevok, ktorého cieľom je sociálne podniky motivovať, aby umiestňovali znevýhodnených zamestnancov na otvorenom trhu práce. Ide o príspevok, ktorý je možné porovnať s tzv. umiestňovacím príspevkom, ktorý je zavedený na Slovensku.

Systém platný do 1.1.2025, teda do termínu účinnosti nového zákona o sociálnom podnikaní, finančne zvýhodňoval podniky, ktoré zamestnávajú osoby so zdravotným znevýhodnením. Ak je sociálny podnik zamestnávateľom na chránenom trhu práce, mohol získať príspevok v maximálnej výške 14 200 Kč určený na celkovú cenu práce zamestnanca za jeden mesiac a k tomu paušálnu sumu 1 000 Kč na zamestnanca mesačne.

Okrem toho sociálne podniky nie sú vylúčené z programov realizovaných v rámci aktívnej politiky trhu práce, kde sociálne podniky (rovnako ako iní zamestnávatelia) môžu získať príspevok na mzdu zamestnanca, ktorý bol dlhodobo nezamestnaný.

¹⁹ Társadalmi hasznosságú befektetések

Sociálne podniky v Českej republike môžu nenávratné finančné zdroje získať aj prostredníctvom **výziev na predkladanie dopytovo orientovaných projektov**. V rámci výziev, ktoré sú špecificky určené pre sociálne podniky, je možné získať príspevok tak na finančné, ako i prevádzkové náklady. Problémom však je, že tieto nie sú vyhlasované pravidelne. Zoznam v minulosti realizovaných výziev je možné vyhľadať na **web stránke České sociální podnikání**. V roku 2022 bolo v rámci tohto typu podpory podporených 238 registrovaných sociálnych podnikov a 5 106 pracovných miest pre ľudí so sociálnym a zdravotným znevýhodnením (Danube4SEcosystem, 2024).

Za zmienku určite stojí **iniciatíva dvoch krajov – Moravskosliezského a Pardubického**, ktoré v rámci vlastných dotačných schém vytvorili program pre podporu sociálnych podnikov v kraji, pričom túto schému financujú z vlastného rozpočtu.

Maďarsko

V Maďarsku je nenávratná pomoc tiež vo veľkej miere podmienená prítomnosťou európskych finančných zdrojov a finančná **podpora sociálnych podnikov je úzko prepojená s politikou práce** a programami verejnej práce.

Podľa štúdie o ekosystéme sociálneho podnikania (Kiss a Mihály, 2019), v prípade osoby so zdravotným postihnutím alebo so zníženou pracovnou schopnosťou, podpora dosahuje až 60 % celkovej ceny práce v trvaní jedného roka. V prípade osoby s viacnásobným znevýhodnením, môže podpora trvať maximálne dva roky. V prípade inak znevýhodneného uchádzača o zamestnanie, podpora dosahuje 50 % celkovej ceny práce v trvaní jedného roka, v prípade osoby s viacnásobným znevýhodnením môže podpora trvať maximálne dva roky.

V programovom období 2014 - 2020 v rámci piatej priority (Zamestnanosť) operačného programu Hospodársky rozvoj a inovácie (EDIOP) fungoval nástroj zameraný na posilnenie kapacít sociálnych podnikov v oblasti zamestnanosti, ako aj **na rozvoj sociálnych podnikov pôsobiacich v znevýhodnených regiónoch**²⁰. V súčasnom rozpočtovom cykle EÚ sa zdá byť zameranie na sociálne podniky v Maďarsku menej relevantné. Ministerstvo národného hospodárstva však vo svojej novej revidovanej stratégii pre malé a stredné podniky uverejnenej v januári 2024²¹, spomína sociálne podniky a uznáva ich význam. Uvádza, že dokážu otvoriť primárny trh práce pre znevýhodnených pracovníkov a prostredníctvom svojich aktivít majú pozitívny sociálny a environmentálny vplyv na svoje bezprostredné okolie a komunity (Jakab, 2024). Rozsah podpory však nie je jednoznačne zrejмый.

V súvislosti s podporou sociálneho podnikania v Maďarsku je potrebné hovoriť aj **o podpore pre sociálne družstvá**. Najvýznamnejším programom je **program Focus** - podpora sociálnych družstiev iniciovaných v rámci verejných programov zamestnanosti. Túto zastrešuje Ministerstvo vnútra a realizuje Ministerstvo národného hospodárstva v spolupráci s neziskovou spoločnosťou OFA, ktorá plní úlohu centrálnej agentúry služieb zamestnanosti. Program funguje od roku 2016 a doposiaľ podporil 199 sociálnych družstiev s celkovým rozpočtom 14 miliárd forintov. V období rokov 2016 - 2023 podporené sociálne družstvá poskytli zamestnanie 3 478 dlhodobo nezamestnaným (predtým zaradeným do programov verejných prác) na dlhšie alebo kratšie obdobie (Liptak, 2024). Program Focus poskytuje

²⁰ Program NSO.10.2 (Zvyšovanie kapacít sociálnych podnikov v oblasti zamestnanosti)

²¹ Ministerstvo národného hospodárstva, Posilnenie maďarských MSP, 2021-2030, prvá revízia, strana 127.

podporu sociálnym družstvám potrebnú pre rozvoj ich podnikateľských aktivít a podporu tvorby pracovných miest. Program pozostáva z rôznych vzájomne sa dopĺňajúcich finančných a nefinančných prvkov, ktoré na seba nadväzujú: od budovania trhu, marketingových a certifikačných činností až po poskytovanie podporných opatrení počas programu Covid alebo podporu družstiev pri realizácii investícií do energetickej efektívnosti.

Poľsko

V Poľsku sú dotácie pre sociálne podniky realizované tak na centrálnej, ako i na regionálnej úrovni:

- **Na centrálnej úrovni** sú realizované najmä prostredníctvom aktívnej politiky trhu práce a zameriavajú sa na dotáciu celkovej ceny práce znevýhodnených zamestnancov sociálnych podnikov. Tento typ podpory je financovaný tak z prostriedkov ESF+, ale aj z tzv. Fondu práce a Štátneho fondu rehabilitácie osôb so zdravotným postihnutím²².
- **Na regionálnej úrovni** je podpora realizovaná prostredníctvom vyššie spomenutých akreditovaných stredísk podpory sociálnej ekonomiky (tzv. OWES), ktoré fungujú na úrovni jednotlivých vojvodstiev a sú prepojené s regionálnymi operačnými programami, ktoré konkrétne vojvodstvá spravujú. Vzhľadom na regionálny charakter operačných programov, podpora môže mať v jednotlivých vojvodstvách rôzny charakter a rozsah. Vo väčšine regiónov je však možné získať nenávratnú podporu tak na investičné, ako aj prevádzkové náklady sociálnych podnikov a na budovanie ich kapacít v súvislosti s podporou podnikania.

Slovensko

Na Slovensku je aktuálne existujúca **nenávratná podpora** viazaná na integračné sociálne podniky a je realizovaná v zmysle aktívnej politiky trhu práce. Je možné získať **príspevok na celkovú cenu práce znevýhodneného alebo zraniteľného zamestnanca sociálneho podniku**. Intenzita a trvanie podpory sú podmienené kategóriou znevýhodnenia alebo zraniteľnosti zamestnanca. Jednotlivé kategórie sú explicitne vymenované v Zákone o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch. V rámci tohto typu podpory je tiež možné získať príspevok na ostatné náklady spojené so zamestnávaním znevýhodnenej osoby, výška príspevku je obmedzená tak výškou, ako i trvaním a určuje sa na základe reálnych nákladov.

V rámci aktívnej politiky trhu práce integračné sociálne podniky tiež môžu získať **príspevok za umiestnenie znevýhodneného zamestnanca na otvorenom trhu práce**. Tento typ príspevku bol navrhnutý s cieľom povzbudiť integračné sociálne podniky v aktivitách zameraných na pracovnú integráciu znevýhodnených zamestnancov na otvorenom trhu práce a poskytovať im potrebnú podporu. Tento typ príspevku je však čerpaný len v minimálnom rozsahu, keďže integračné sociálne podniky na Slovensku zatiaľ nie sú veľmi aktívne v aktivitách zameraných na prechod znevýhodnených zamestnancov na otvorený trh práce.

Sporadicky sú tiež vyhlasované **výzvy zamerané na podporu sociálnych podnikov z tzv. najmenej rozvinutých okresov**²³. V rámci týchto programov je možné získať podporu tak na kapitálové ako i prevádzkové náklady. Ako je však uvedené, tieto výzvy sú vyhlasované len sporadicky.

²² Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

²³ v zmysle zákona 336/2015 o podpore najmenej rozvinutých okresov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

V minulosti bola realizovaná tzv. **investičná pomoc**, ktorá kombinovala návratnú a nenávratnú zložku, jej realizácia však bola natoľko administratívne náročná a podmienky natoľko nejasné, že o podporu sa uchádzalo len málo sociálnych podnikov.

Zhrnutie:

Diskusia o finančnej podpore sociálnych podnikov v krajinách V4 sa tradične člení na prístup k návratným (úverovým, investičným) a nenávratným (grantovým, dotačným) finančným zdrojom. V oboch oblastiach zohrávajú kľúčovú úlohu nástroje Európskej únie, najmä prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu plus (ESF+).

Česká republika

- **Návratné zdroje:** významným nástrojom je program S-podnik, realizovaný Ministerstvom práce a sociálnych vecí ČR a Národnou rozvojovou bankou. Umožňuje sociálnym podnikom získať bezúročné úvery na investičné aj prevádzkové výdavky. Dôležitým hráčom v bankovom sektore je skupina ERSTE (Česká spořitelna), ktorá dlhodobo vytvára finančné produkty špecificky pre sociálne podniky.
- **Nenávratné zdroje:** od 1. 1. 2025 je podpora poskytovaná na základe nového zákona o sociálnom podnikaní – napríklad príspevky na mzdy znevýhodnených zamestnancov alebo tzv. umiestňovacie príspevky. Okrem toho, sociálne podniky môžu žiadať o podporu aj prostredníctvom výziev na dopytovo orientované projekty. V roku 2022 bolo týmto spôsobom podporených 238 registrovaných sociálnych podnikov a viac ako 5 000 pracovných miest. Príkladom dobrej praxe sú aj vlastné dotačné schémy Moravskosliezského a Pardubického kraja financované z regionálnych rozpočtov.

Maďarsko

- **Návratné zdroje:** V krajine neexistuje centralizovaný nástroj pre návratné financovanie sociálnych podnikov. Dôležitú úlohu zohráva dopadové investovanie zo súkromného sektora. Medzi hlavných aktérov patrí spoločnosť THBE s Erste Bank Hungary je aktívna, no menej dominantná ako v Česku alebo na Slovensku.
- **Nenávratné zdroje:** Podpora sociálnych podnikov je úzko spätá s verejnými politikami zamestnanosti. Osoby so zdravotným postihnutím môžu získať podporu do výšky 60 % celkovej ceny práce (až na 2 roky). Významný nástroj je program Focus – podpora sociálnych družstiev realizovaná Ministerstvom vnútra a agentúrou OFA. Od roku 2016 podporil 199 družstiev a zamestnal 3 478 dlhodobo nezamestnaných. V stratégii pre MSP (2024) vláda opäť uznáva význam sociálnych podnikov, no konkrétne opatrenia zatiaľ nie sú známe.

Poľsko

- **Návratné zdroje:** v krajine nie je prítomná skupina ERSTE, no návratné financovanie zabezpečujú iné silné inštitúcie ako TISE, Poľská nadácia pre podnikanie, Microfinance Centre alebo Národný fond sociálneho podnikania
- **Nenávratné zdroje:** na centrálnej úrovni poskytuje dotácie aktívna politika trhu práce, Fond práce a Štátny fond rehabilitácie osôb so zdravotným postihnutím. Na regionálnej úrovni sú hlavnými nástrojmi Regionálne centrá pre podporu sociálnej ekonomiky (OWES), akreditované na centrálnej úrovni. Podpora sa líši podľa regionálnych operačných programov, ale zvyčajne zahŕňa granty na investície, prevádzku a budovanie kapacít.

Slovensko

- **Návratné zdroje:** hlavným mechanizmom je Slovak Investment Holding, ktorý investuje do sociálnych podnikov prostredníctvom sprostredkovateľov ako Slovenská sporiteľňa, TISE, Sociálni inovátori alebo CB ESPRI. Okrem úverov sa realizujú aj kapitálové investície do sociálnych podnikov a startupov so sociálnym dopadom.
- **Nenávratné zdroje:** sociálne podniky môžu čerpať príspevky z aktívnej politiky trhu práce. Podpora sa vzťahuje na celkovú cenu práce znevýhodnených zamestnancov, ostatné náklady spojené so zamestnávaním (napr. asistencia, prispôsobenie pracoviska) a tzv. umiestňovací príspevok za prechod znevýhodneného zamestnanca na otvorený trh práce (čerpá sa len minimálne). Investičná pomoc kombinujúca návratné a nenávratné zložky sa ukázala ako málo efektívna pre vysokú administratívnu náročnosť.

Sociálny vplyv a meranie dopadu

Meranie dopadu je v súvislosti so sociálnou ekonomikou očakávaná, avšak nie vždy jednoznačne definovaná aktivita. Výnimkou nie je ani región Vyšehradskej štvorky, kde sa téma postupne etabluje do hlavného diskusného prúdu o budúcnosti sociálnej ekonomiky.

Tlak na meranie dopadov je podmienený aj rastúcim dôrazom **na aspekt ESG²⁴ v podnikaní**, vrátane sociálneho podnikania. V podpore ESG je aktívna aj Európska únia, čoho dôkazom je aj prijatie Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady 2024/3005 o transparentnosti a integrite činností, týkajúcich sa environmentálnych ratingov, sociálnych ratingov a ratingov v oblasti správy a riadenia (ratingov ESG) a o zmene nariadení (EÚ) 2019/2088 a (EÚ) 2023/2859. Prijatie nariadenia, ktoré okrem iného určuje aj štandardy vykazovania environmentálnych a spoločenských dopadov, ako aj štandardy transparentnosti v správe podnikov, môže ešte viac posilniť pozíciu ESG v prostredí individuálnych sociálnych podnikov.

Dobрым signálom je aj trend grantových výziev, ktoré stále častejšie vyžadujú **žiadosti vypracované na princípoch tzv. teórie zmeny**. Teória zmeny v grantových výzvach predstavuje logický rámec, ktorý opisuje, ako a prečo konkrétna intervencia povedie k požadovaným výsledkom a dlhodobému dopadu. Zohľadňuje kľúčové komponenty, ako sú vstupy (zdroje), aktivity, výstupy, výsledky a dopad, pričom tieto prvky prepája kauzálnymi vzťahmi. Okrem iného vyžaduje opis nástrojov, ktorými bude zmena meraná a opis ukazovateľov, prostredníctvom ktorých bude demonštrovaná. Znamená to, že ak chce sociálny podnik získať externé grantové zdroje, je nútený premýšľať o dopadoch, ktoré prináša, ako aj o spôsoboch ich merania. Príkladom grantovej výzvy, v ktorej je žiadosť postavená na teórii zmeny, je napríklad výzva na podporu sociálnych inovácií financovaná z prostriedkov Programu Slovensko.

Žiaľ, **využívanie sofistikovaných a experimentálnych metód merania vplyvu v prostredí sociálnych podnikov v krajinách V4 nie je zatiaľ bežné**. V krajinách Vyšehradskej štvorky sa meranie vplyvov najčastejšie realizuje prostredníctvom demonštrácie dát administratívneho charakteru (napr. počet zamestnaných znevýhodnených zamestnancov) alebo syntézy zistení kvalitatívneho charakteru (uviedenie príbehu o tom, ako sociálny podnik pomáha).

Tieto metódy merania a demonštrácie dopadu sú nepochybne cenné a dôležité, hovoria však len málo o širšom dopade, ktorý v sebe kombinuje spoločenské, ekonomické a environmentálne dopady. Dôvody, prečo sa experimentálne metódy využívajú len v minimálnom rozsahu, možno hľadať vo veľkosti sociálnych podnikov, vo veľkosti výskumnej vzorky ako i dostupnosti dát štatisticko-administratívneho charakteru. V zjednodušenom jazyku to znamená, že väčšina sociálnych podnikov v krajinách V4 je príliš malá a príliš mladá, aby bolo možné merať ich individuálny dopad inak ako prostredníctvom ilustratívnych príbehov. Avšak, aj napriek týmto limitom, aj v krajinách V4 existuje viacero iniciatív a príkladov dobrej praxe, kedy bol dopad meraný aj v súvislosti s individuálnym sociálnym podnikom.

²⁴ ESG aspekty (Environmental, Social, Governance) - sú nefinančné kritériá, ktoré hodnotia udržateľnosť a spoločenský vplyv firmy

Viacere z týchto príkladov sa spájajú s aplikáciou nástroja „**Sociálna návratnosť investície**“, známeho pod skratkou SROI²⁵, ktorý je vo väčšej alebo menšej miere uplatnený vo všetkých krajinách Vyšehradskej skupiny. V Českej republike bolo uplatnenie analýzy sociálneho dopadu investície dokonca požadované ako povinná príloha pre predloženie žiadosti o dotáciu v rámci *Národného programu cestovného ruchu* z roku 2015. V prostredí sociálnej ekonomiky je ako príklad uplatnenia nástroja SROI možné uviesť prípadovú štúdiu *Národného centra Mezinárodní ceny vévody z Edinburghu* (DoE, 2020), pričom dopady organizácie boli merané v Českej republike, ako aj na Slovensku. V Maďarsku bol tento nástroj využitý napríklad v kontexte *Maďarskej asociácie sociálnych farmárov* (Farmwell, 2022). V Poľsku je možné uviesť viacero príkladov, keďže uplatneniu SROI v prostredí sociálnej ekonomiky sa venuje výskumný tím na Ekonomickej univerzite v Krakove.

S meraním dopadu však úzko súvisí **téma dostupností a kvality dát o výkonnosti sociálnych podnikov**. Dáta administratívneho charakteru sa vo väčšej alebo menšej miere zbierajú vo všetkých štyroch krajinách V4. Vzhľadom na najdlhšiu históriu samostatného zákona o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch je možné tvrdiť, že systém zberu dát v súvislosti s registrovanými sociálnymi podnikmi je **najrobustnejší na Slovensku**. Toto je podmienené najmä presným vymedzením subjektov, ktoré sú za sociálne podniky považované a dostupnosťou dát o ich individuálnej finančnej výkonnosti. Toto tvrdenie však neplatí v súvislosti so sociálnymi podnikmi, ktoré nie sú registrované, a ich počet ani zoznam nie je možné určiť.

V súvislosti so zberom dát je potrebné spomenúť **iniciatívu Poľského štatistického úradu**, ktorý ako druhý zo štatistických úradov EÚ (po Slovinsku) dokončil **tzv. satelitný účet sociálnej ekonomiky**. Cieľom satelitného účtu sociálnej ekonomiky je prezentovať rozsah a skutočnú peňažnú hodnotu, ktorou sektor sociálnej ekonomiky prispieva do národného hospodárstva. Metodológia zberu dát, ktorý bol realizovaný v roku 2018, vychádza z podkladov pripravených Organizáciou spojených národov. Výsledky boli zverejnené v roku 2021. Satelitný účet sociálnej ekonomiky slúži ako kľúčový zdroj údajov na monitorovanie vplyvu sociálnej ekonomiky na verejné služby, ako aj na sociálny a hospodársky rozvoj v krajine.

Kultúru merania spoločenských dopadov v regióne Vyšehradskej štvorky formujú aj ďalšie iniciatívy. Ako príklad možno uviesť medzinárodnú organizáciu *think tank Social Impact Alliance for Central & Eastern Europe*, ktorá pôsobí v 11 krajinách strednej a východnej Európy (vrátane všetkých štyroch skúmaných krajín) a okrem iného sa zaoberá aj meraním spoločenských dopadov filantropických aktivít.

Cenné sú určite aj aktivity realizované na národnej úrovni. Zatiaľ čo v Českej republike sú tieto snahy podporované organizáciami, ako sú *Nadace Via* či *Česká evaluační společnost*, na Slovensku sú viditeľné aktivity *Nadácie Pontis*. V Poľsku hrá dôležitú úlohu akademická inštitúcia *Centrum pre hodnotenie a verejnú politiku Jagelovskej univerzity*²⁶ alebo *Poľská evaluačná spoločnosť*²⁷. V Maďarsku hrá významnú úlohu viacero organizácií, ako napríklad *výskumný inštitút Hétfa*, *Budapest Institute*, ale aj neziskové organizácie, ako napríklad *NeSST* alebo *ASHOKA*.

²⁵ Social Return On Investment

²⁶ Centrum Ewaluacji i Polityk Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego

²⁷ Polskie Towarzystwo Ewaluacyjne

Zhrnutie:

- Meranie dopadu sa v krajinách V4 postupne stáva súčasťou diskusie o rozvoji sociálnej ekonomiky, pričom tlak na jeho zavádzanie rastie aj vďaka ESG agende podporovanej EÚ (napr. nariadenie 2024/3005).
- Grantové výzvy čoraz častejšie požadujú prácu s teóriou zmeny, ktorá zohľadňuje vstupy, výstupy a merateľný dopad.
- V súvislosti s meraním dopadu sociálne podniky používajú základne metódy merania (dátové analýzy, osobné príbehy...); pokročilé metódy sa využívajú len výnimočne, dôvodom sú najmä obmedzené kapacity, malá veľkosť podnikov a nedostatok dostupných dát.
- Všetky krajiny V4 však ponúkajú príklady dobrej praxe, najmä pri využití nástroja SROI (napr. ČR – DoE, Maďarsko – Farmwell, Poľsko – výskum v Krakove).
- Zber administratívnych dát je najrozvinutejší na Slovensku (v prípade registrovaných sociálnych podnikov), v Poľsku vznikol aj satelitný účet sociálnej ekonomiky.

Siete a partnerstvá

Na základe dostupných informácií nebola identifikovaná žiadna medzinárodná sieť ani strešná organizácia, ktorá by zastrešovala a reprezentovala sociálne podniky zo všetkých štyroch krajín Vyšehradskej skupiny. Rovnako nebola identifikovaná ani platforma, ktorá by zabezpečovala systematickú spoluprácu a koordináciu medzi sociálnymi podnikmi z krajín V4 a zameriavala sa výlučne na medzinárodné prepojenie sociálnych podnikov z Vyšehradského regiónu.

Napriek tomu sa na národnej úrovni jednotlivých krajín tieto aktivity často rozvíjajú relatívne dobre vďaka fungujúcim samosprávnym a strešným organizáciám. Tie poskytujú sociálnym podnikom podporu vo forme poradenstva, vzdelávacích aktivít a advokácie, čím posilňujú ich kapacity.

Česká republika

V Českej republike je dlhodobo najviditeľnejšia **TESSEA – Tematická sieť pre sociálnu ekonomiku**. TESSEA zastupuje viac ako 70 sociálnych podnikov a podporovateľov sociálnej ekonomiky z celej Českej republiky. Prispieva k posilňovaniu sektora sociálnych podnikov ako sociálne, ekonomicky a environmentálne prospešnej oblasti českej ekonomiky. TESSEA je považovaná za jedného z hlavných aktérov rozvoja ekosystému sociálnej ekonomiky v Českej republike a je jednou z organizácií, ktorá aktívne prispela do tvorby podporného legislatívneho prostredia.

Druhým významným hráčom v Českej republike, ktorý vystupuje v pozícii strešnej organizácie je **Deklarácia zodpovedného podnikania**²⁸. Ide o záujmové združenie združujúce viac ako 100 členov, ktorého cieľom je popularizovať sociálne podnikanie v Českej republike, vytvárať priestor pre diskusiu o jeho smerovaní nielen v oblasti legislatívy, ale aj v poskytovaní servisu pre sociálne podniky, ktoré sa hlásia k hodnotám udržateľného zamestnávania sociálne a zdravotne znevýhodnených zamestnancov. Deklarácia zodpovedného podnikania zohrala významnú úlohu pri tvorbe nedávno prijatého zákona o sociálnych podnikoch a ku problematike sociálneho podnikania pristupuje najmä z perspektívy pracovnej integrácie. Deklarácia zodpovedného podnikania pod záštitou viacerých ministerstiev a vládnych inštitúcií realizuje národnú **cenu sociálneho podnikania Zlatá vážka** a realizuje sériu propagačných podujatí (napr. veľtrh sociálneho podnikania).

Od roku 2017 pôsobí v Českej republike aj **Asociace sociálního zemědělství, z.s.**, ktorá sa zameriava na rozvoj sociálneho poľnohospodárstva, ktoré je relevantným segmentom sociálneho podnikania v Českej republike.

Na regionálnej úrovni pôsobí **SINEC - klaster sociálních podnikov a inovací**²⁹. SINEC vznikol v roku 2013 a združuje sociálne podniky a ďalšie subjekty sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania v Moravskosliezskom kraji. Ku koncu roka 2024 mal SINEC 67 členov, z ktorých 46 bolo aktívnych sociálnych podnikov. Hlavným cieľom klastra je napomáhať rastu sociálnej ekonomiky v Moravskosliezskom kraji prostredníctvom rozvoja sociálnych podnikov, zvyšovania zamestnanosti sociálne a zdravotne znevýhodnených skupín a stimulácie sociálnych inovácií vychádzajúcich z potrieb kraja. SINEC je členom Národného združenia klastrov, čo má

²⁸ Deklarace odpovědného podnikání z.s.

²⁹ Klastř sociálních inovací a podniků SINEC

významný dopad na zvyšovanie viditeľnosti sociálneho podnikania v prostredí bežného podnikateľského sektora.

Medzi ďalšie organizácie v Českej republike, ktoré významne prispievajú k rozvoju sociálneho podnikania a vytvárajú viac alebo menej formálne siete sociálnych podnikov alebo sociálnych podnikateľov, je určite potrebné spomenúť organizáciu **3P – People, Planet, Profit**, ktorá je úzko prepojená so strešnou organizáciou TESSEA; organizáciu ASHOKA, ktorá má v Čechách aj svoju kanceláriu a medzi ktorej ciele patrí aj prepájanie sociálnych podnikateľov alebo iniciatívu **Social Impact Award**. Táto iniciatíva aj vďaka svojmu názvu vnímaná najmä ako súťaž, netreba však zabúdať na mentoringové a networkingové aktivity, ktoré realizuje. V sieťovaní a budovaní partnerstiev je významná aj sieť coworkingových priestorov **Impact HUB**.

Maďarsko

ASHOKA, Social Impact Award a Impact HUB ako relevantných hráčov v sieťovaní a vytváraní partnerstiev možno uviesť aj v súvislosti s Maďarskom. Okrem už uvedených je možné pridať aj **NESsT, SIMPACT** alebo **Badur Foundation**. Medzinárodné organizácie NESsT a ASHOKA v minulosti Budapešť ustanovili za svoje stredoeurópske centrum, čo význam oboch organizácií v Maďarsku umocnilo.

Napriek absencii jednotného koordinačného bodu pre sociálne podnikanie realizovaného z pozície štátu, v Maďarsku existuje **živá sieť podporných organizácií sociálneho podnikania**, ktoré sú funkčné na regionálnej alebo národnej úrovni. Tieto sú pre fungovanie sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania v Maďarsku kľúčové, často sú hlavným zdrojom informácií pre sociálnych podnikateľov a hlavným nástrojom advokačných činností. V porovnaní s ďalšími krajinami Vyšehradského regiónu, strešné organizácie v Maďarsku vykonávajú aj úlohy, ktoré sú v ďalších krajinách zabezpečované štátom, prostredníctvom štátom realizovaných podporných a koordinačných schém.

Úlohu strešnej organizácie v Maďarsku zastáva **Koalícia sociálnych podnikateľov**³⁰. Ide o samosprávnú organizáciu, ktorej cieľom je posilniť ekosystém sociálneho podnikania v Maďarsku. Okrem aktivít zameraných na sieťovanie sociálnych podnikateľov, vzdelávacie aktivity, zastupovanie sociálnych podnikov alebo účasť na tvorbe verejných politík, Koalícia sa angažuje aj vo výskumných aktivitách, čoho dôkazom je napr. účasť na Európskom monitore sociálnych podnikov (ESEM), ktorý je koordinovaný medzinárodnou sieťou EUCLID. Koalícia je tiež **partnerom Svetového fóra sociálnych podnikov**³¹ a v Maďarsku vykonáva verifikáciu pre získanie **medzinárodného certifikátu „People and Planet First“**, ktorý je celosvetovo rozoznávaným certifikátom sociálneho podnikania. Táto iniciatíva však v Maďarsku nie je veľmi rozoznávaná, čo súvisí aj s faktom, že za vydanie certifikátu je potrebné uhradiť manipulačný poplatok, čo pre mnohé sociálne podniky predstavuje reálnu prekážku. Koalícia sa tiež významne angažuje v téme zviditeľňovania sociálnych podnikov, pre tieto účely realizuje napr. **Deň sociálneho podnikania**, ktorý má významnú mediálnu odozvu.

Dôležitým hráčom je aj **Národná federácia sociálnych družstiev**³². Táto sa snaží sieťovať a zostupovať sociálne družstvá. Za účelom lepšej prehľadnosti, Národná federácia vytvorila

³⁰ Társadalmi Vállalkozás Koalíció

³¹ Social Enterprise World Forum

³² Szociális Szövetkezetek Országos Szövetsége (SzoSvov)

a aktualizuje **register sociálnych družstiev**, zápis do registra je dobrovoľný. Okrem iných činností Národná federácia realizuje **vzdelávacie centrum pre sociálne družstvá**. Aktivity Národnej federácie sú úzko prepojené s Koalíciou sociálnych podnikateľov.

Národné združenie sociálnych podnikov³³ (TAVOSZ) patrí tiež medzi organizácie, ktoré vyvíjajú podporné aktivity voči sociálnym podnikateľom v Maďarsku. TAVOSZ je oficiálne rozpoznávaným záujmovým združením, ktoré sa orientuje na podporu svojich členov v podnikateľských aktivitách a v prístupe na trh. Svojim členom tiež ponúka ďalšie služby ako poskytovanie právnych a účtovníckych služieb za zvýhodnené ceny, účasť na predajno-výstavných aktivitách, poradenstvo vo fundraisingu, monitoring médií atď. Členstvo v TAVOSZ je spoplatnené.

Aktuálne sa v Maďarsku formuje aj **podporná sieť pre sociálne poľnohospodárstvo**. Garantom iniciatívy je **nadácia Symbiosis**, ktorá je aktívna v téme spoločenskej integrácie ľudí s mentálnym postihnutím. Sociálne poľnohospodárstvo je teda v Maďarsku prirodzene vnímané cez prizmu tvorby kvalitných a udržateľných pracovných miest pre ľudí s mentálnym postihnutím.

Poľsko

Situácia strešných organizácií a sietí sociálnych podnikov v Poľsku je charakteristická svojim silným regionálnym ukotvením. Okrem iniciatív aktívnych na národnej úrovni totiž existujú **siete aktívne na úrovni jednotlivých vojvodstiev**. Funkčnosť regionálnych sietí sociálnych podnikov je možné vnímať najmä ako výsledok práce regionálnych centier pre podporu sociálneho podnikania (OWES), ktoré boli spomenuté už vyššie.

Na národnej úrovni je aktívnych viacero organizácií. Je to napr. **Národný audítorský zväz sociálnych družstiev³⁴ (OZRSS)**, ktorý funguje od roku 2007 a v októbri 2024 mal 428 členov. Založili ho družstevníci z celého Poľska v súlade s družstevným právom. OZRSS združuje sociálne družstvá s cieľom pomáhať pri zakladaní sociálnych družstiev, posilňovať profesionalizáciu a spoluprácu družstiev, zastupovať ich záujmy ale aj dohliadať na dodržiavanie štandardov a princípov družstevníctva. V období rokov 2020 - 2023 OZRSS tiež realizovalo národný projekt financovaný z operačného programu "Rozvoj vedomostného vzdelávania"³⁵ s názvom "**Komplexná regionálna integrácia sociálnej ekonomiky II**" (SIREs II), ktorého cieľom bolo prostredníctvom poradenskej a advokačnej činnosti vybudovať udržateľný systém podpory sociálnej ekonomiky v 16 regiónoch a na nadregionálnej úrovni tak, aby verejná politika podporovala fungovanie sociálnych podnikov.

Silu sociálneho družstevníctva v Poľsku potvrdzuje aj fakt, že okrem OZRSS je v oblasti prepájania sociálnych podnikov aktívny aj **Národný kontrolný zväz družstiev³⁶ (NAUWC)**. NAUWC však zastrešuje všetky typy družstiev bez špecifického dôrazu na sociálne družstvá. Toto však nevyklučuje, že podporu, ktorú svojim členom poskytuje NAUWC, môžu využívať a využívajú aj sociálne družstvá. Do portfólia podpory, ktorú NAUWC poskytuje, patrí napríklad komplexný vzdelávací a asistenčný balík poskytovaný Agentúrou pre rozvoj a podporu družstiev, ktorá je organizačnou zložkou NAUWC.

³³ Társadalmi Vállalkozások Országos Szövetsége (TAVOSZ)

³⁴ Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych funkcjonuje

³⁵ Wiedza Edukacja Rozwój

³⁶ Związek Lustracyjny Spółdzielni

S témou sociálnej ekonomiky a najmä sociálnych podnikov je úzko prepojené aj **Pracovné spoločenstvo sociálnych organizácií**³⁷ (**WRZOS**). Ide o mimovládnu organizáciu, ktorá vznikla v roku 2000 s cieľom zastupovať záujmy jednotlivcov a skupín ľudí, ktorí sú sociálne marginalizovaní alebo vylúčení. Toto realizujú poskytovaním služieb organizáciám a inštitúciám, ktoré sa zaoberajú sociálnym začleňovaním. WRZOS v súčasnosti združuje 9 regionálnych skupín mimovládnych organizácií aktívnych v téme sociálneho začleňovania. WRZOS ako federácia má vplyv na viac ako 1 000 organizácií aktívnych v téme sociálnej inklúzie a poskytujúcich rôzne druhy služieb a aktivít.

Podporu a sieťovanie sociálnych podnikov, avšak z aspektu mimovládneho sektora, má vo svojom programe aj **sieť SPLOT**. SPLOT sám seba charakterizuje ako “sieť podpory mimovládnych organizácií”. Je aktívny od roku 1994 a aktívne podporoval vznik viacerých iniciatív, ktoré dnes patria do kategórie sociálneho podnikania. SPLOT je okrem iného prevádzkovateľom portálu www.ngo.pl, ktorý slúži ako hlavný zdroj informácií pre neziskový mimovládny sektor.

Sociálne podniky, *via verbis*, podporuje **Poľská federácia pre rozvoj sociálnej ekonomiky**³⁸ (**OFRES**), ktorej cieľom je mapovať a zastupovať záujmy svojich členov. OFRES realizuje aktivity zamerané na vzdelávanie a profesionalizáciu svojich členov ako aj na posilňovanie ich kapacít v prístupe ku financiám. OFRES sa tiež orientuje na spoluprácu so samosprávami s cieľom posilniť trend poskytovania spektra služieb prostredníctvom svojich členov.

V sieťovaní sociálnych podnikov je v Poľsku relevantná aj **Sieť sociálneho podnikania v regióne Baltického mora**³⁹, ktorá vznikla ako súčasť projektu podporeného z programu Interreg Baltic Sea Region. Vznik siete iniciovalo Centrum pre sociálne inovácie z Lotyšska ešte v roku 2014 v rámci programu Erasmus+, v rámci tohto projektu existuje informačný portál **Socialenterprisebr.net**, ktorý aktuálne ponúka informácie a zoznamy, tak sociálnych podnikov v jednotlivých krajinách regiónu Baltického mora ako aj podporných a strešných organizácií sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania.

Sieťovanie sociálnych podnikov v Poľsku tiež realizuje **organizácia NESsT**, ktorá v Poľsku vybuodovala silné centrum a aktuálne sa významným spôsobom sústreďuje na podporu sociálneho podnikania medzi vojnovými utečencami z Ukrajiny.

Slovensko

Scéna strešných organizácií a networkingových iniciatív je na Slovensku v porovnaní s ďalšími krajinami Vyšehradskej skupiny užšia. V zásade je možné hovoriť iba o dvoch organizáciách, aktivity oboch sú však len limitované.

V nadväznosti na schválenie zákona o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch vznikla **Aliancia pre sociálnu ekonomiku na Slovensku (ASES)**. ASES bola zaregistrovaná v roku 2020 a následne získala štatút strešnej organizácie v zmysle zákona o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch. Napriek tomu, že ASES vo svojom poslaní deklaruje záujem prepájať organizácie sektora sociálnej ekonomiky, aktuálne realizované aktivity sa týkajú najmä podpory sociálnych podnikov registrovaných v zmysle zákona o sociálnej ekonomike a sociálnych

³⁷ Wspólnota Robocza Związków Organizacji Społecznych

³⁸ Ogólnopolska Federacja na Rzecz Rozwoju Ekonomii Społecznej

³⁹ Social Entrepreneurship Network in the Baltic Sea Region

podnikoch a aktivity sa sústreďujú najmä na advokačné činnosti. ASES je členom Social Economy Europe.

Druhou strešnou organizáciou je **COOP Product Slovakia (CPS)**, ktorá nadväzuje na tradíciu družstevníctva na území Slovenska. V súvislosti so spoločensky prospešnými aktivitami poskytuje podporu organizáciám, ktoré boli v minulosti známe pod označením výrobné družstvá invalidov, veľká časť z nich má dnes štatút registrovaného sociálneho podniku. Podpora registrovaných podnikov je jednou z aktivít Coop Produkt Slovakia, nepatrí však medzi kľúčové aktivity organizácie.

Zhrnutie:

Spoločná platforma alebo sieť zastrešujúca sociálne podniky z celého V4 regiónu absentuje; spolupráca je rozvíjaná len na národnej a regionálnej úrovni.

- **Česká republika** patrí medzi krajiny s najrozvinutejšou sieťovou infraštruktúrou v oblasti sociálneho podnikania. Významnú úlohu zohráva tematická sieť TESSEA, ktorá dlhodobo zastupuje záujmy sociálnych podnikov a prispieva k tvorbe podporného legislatívneho prostredia. Významná je aj Deklarácia zodpovedného podnikania, ktorá sa sústreďuje na pracovnú integráciu a osvetu. Regionálny rozmer reprezentuje klaster SINEC v Moravskosliezskom kraji. Ekosystém dopĺňajú organizácie ako 3P, ASHOKA, Social Impact Award či sieť Impact HUB, ktoré posilňujú prepojenie medzi podnikmi, inováciami a komunitami.
- **Maďarsko** disponuje živou sieťou podporných organizácií, ktoré často supľujú štátne podporné mechanizmy. Najvýznamnejším aktérom je Koalícia sociálnych podnikateľov, ktorá prepája sieťovanie, výskum, advokáciu i medzinárodnú spoluprácu (napr. s EUCLID či Svetovým fórom sociálnych podnikov). Silnú pozíciu majú aj Federácia sociálnych družstiev a združenie TAVOSZ, ktoré poskytujú členom služby, poradenstvo a podporu v prístupe na trh. Dôležitú úlohu zohrávajú aj medzinárodné organizácie ako NESsT, ASHOKA či SIMPACT, ktoré Budapešť dlhodobo považujú za stredoeurópske centrum. Pomocou nadácie Symbiosis sa rozvíja aj segment sociálneho poľnohospodárstva.
- **Poľsko** sa vyznačuje silnou regionálnou štruktúrou sietí, ktorých základ tvorí systém regionálnych centier OWES. Na národnej úrovni pôsobí viacero významných organizácií – Národný audítorský zväz sociálnych družstiev (OZRSS), Národný kontrolný zväz družstiev (NAUWC), federácia WRZOS a sieť SPLOT. Tieto aktéri kombinujú podporu družstevníctva, sociálnej inklúzie, poradenstva a verejného vplyvu. Sociálne podnikanie podporuje aj Poľská federácia pre rozvoj sociálnej ekonomiky (OFRES) a viacero iniciatív má prepojenie na medzinárodné siete, napríklad NESsT či Baltic Sea Region Network.
- **Slovensko** má v porovnaní s ostatnými krajinami V4 menej rozvinutú sieťovú infraštruktúru. Kľúčovým aktérom je Aliancia pre sociálnu ekonomiku na Slovensku (ASES), ktorá získala štatút strešnej organizácie v zmysle zákona o sociálnej ekonomike. Jej aktivity sú však zamerané najmä na podporu registrovaných sociálnych podnikov a advokáciu. Druhým relevantným subjektom je COOP Product Slovakia, ktorý nadväzuje na tradíciu výrobného družstevníctva, no sociálne podnikanie je len jednou z jeho vedľajších agend. Celkovo je slovenské prostredie v oblasti sieťovania menej rozvinuté a chýba v ňom systematická platforma prepájajúca širšie spektrum aktérov.

Povedomie o téme sociálneho podnikania

Aktuálne a porovnateľné dáta o stave povedomia o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch v krajinách Vyšehradskej skupiny neboli identifikované. Viaceré zdroje však konštatujú (EC 2020, OECD 2023) nízku mieru všeobecného povedomia, pričom len malá časť dospeljej populácie vie vymenovať konkrétne sociálne podniky alebo pozitívne sociálne dopady, ktoré sociálne podnikanie prináša.

Zvyšovanie povedomia o sociálnej ekonomike medzi širokou verejnosťou závisí od viacerých faktorov. K zlepšeniu situácie však okrem systematického vzdelávania a komunikácie nepochybne prispieva aj medializácia úspechov sociálnych podnikov ich oceňovanie, zviditeľňovanie prostredníctvom spoločnej značky alebo práca ambasádorov. V žiadnej z uvedených kategórií nebola identifikovaná spoločná iniciatíva všetkých štyroch krajín.

V súvislosti s **verejným ocenením**, ktoré je prítomné v troch zo štyroch krajín (v Čechách, Maďarsku a na Slovensku) regiónu, a o ktoré sa každoročne uchádzajú aj sociálne podniky je možné spomenúť ocenenie **SozialMarie**. Ide o ocenenie, ktoré je spojené aj s finančnou odmenou financovanou zo súkromných zdrojov. Každoročne je ocenených 15 výnimočných projektov, o ktorých informácie sú následne uverejnené na web stránke ceny⁴⁰.

Podobný model je uplatňovaný aj v prípade **Social Impact Award**, cene za sociálny dopad, ktorej udelenie predchádza úspešná účasť na mentoringovom a vzdelávacom programe. V roku 2024 bola cena udeľovaná v 19 krajinách, tri z nich (Česká republika, Maďarsko a Slovensko) sú súčasťou Vyšehradského regiónu. Cena je však udeľovaná na národnej úrovni, nadnárodný element hrá len marginálnu úlohu.

V rámci ocenení určených pre sociálne podniky iniciovaných a realizovaných na národnej úrovni sa podarilo identifikovať iba **cenu Zlatá vážka** realizovanú v Českej republike od roku 2023.

V súvislosti so zvyšovaním povedomia prostredníctvom **spoločného označovania** sociálnych podnikov je možné uviesť viacero príkladov. Registrované sociálne podniky na Slovensku majú povinnosť buď priamo vo svojom mene, alebo aspoň v kľúčových dokumentoch povinnosť uviesť informáciu o tom, že sú registrovaný sociálny podnik. V Poľsku je realizovaná tzv. **Značka kvality sociálnej ekonomiky**. Ide o značku udeľovanú Ministerstvom rodiny, práce a sociálnej politiky od roku 2018. V roku 2023 značku získalo 150 sociálnych podnikov, ktoré boli rozdelené do 4 kategórií. Okrem sociálnych podnikov je Značka kvality sociálnej ekonomiky udeľovaná aj miestnym samosprávam a oceňuje kvalitu spolupráce medzi samosprávou a sociálnymi podnikmi (DES, 2023).

Za určitý typ certifikácie môže byť považované aj zaradenie podniku do **registra sociálnych podnikov**, ktoré v jednotlivých krajinách vedie buď poverená štátna inštitúcia, alebo register funguje na samosprávnych princípoch a realizátorom registra je konkrétna strešná organizácia. Bez ohľadu na prevádzkovateľa registra, do registra sociálnych podnikov je vo všetkých štyroch krajinách sociálny podnik zaradený iba v prípade, ak naplní určené štandardy a kritéria.

⁴⁰ <https://www.sozialmarie.org>

V Českej republike je register sociálnych podnikov vedený Ministerstvom práce a sociálnych vecí, oddelením sociálneho podnikania, v Poľsku tzv. Databázu sociálnych podnikov vedie oddelenie sociálnej ekonomiky Ministerstva rodiny, práce a sociálnej politiky. Na Slovensku je za správu a obsah registra sociálnych podnikov zodpovedná Sekcia sociálnej ekonomiky na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny. V Maďarsku vzhľadom na absenciu jedného koordinačného orgánu v téme sociálnej ekonomiky sú registre delené podľa typu sociálneho podniku, register sociálnych družstiev je vedený na Ministerstve vnútra.

V téme **vzdelávania** sú aktívne strešné organizácie, ktorých zoznam a charakteristiky sú uvedené v predchádzajúcej kapitole. Za pozitívny trend je však možné považovať fakt, že téma sociálneho podnikania sa postupne dostáva do študijných programov univerzít aj v krajinách Vyšehradskej štvorky a zároveň si získava významnú výskumnú pozornosť. Medzi lídrov v budovaní študijných programov týkajúcich sa sociálneho podnikania patri Katedra ekonomických a manažérskych štúdií na Filozofickej katedre Univerzity Palackého v Českej republike, Fakulta humanitných štúdií na Univerzite Karlovej v Prahe, Ekonomická fakulta Univerzity v Miškólcí v Maďarsku, Ekonomická univerzita vo Varšave v Poľsku, alebo Národohospodárska fakulta Ekonomickej univerzity na Slovensku.

Zhrnutie:

Porovnateľné dáta o povedomí verejnosti o sociálnej ekonomike v krajinách V4 chýbajú; dostupné zdroje poukazujú na nízke povedomie a slabú znalosť konkrétnych príkladov a dopadov. Zvyšovanie povedomia závisí od viacerých nástrojov: vzdelávania, medializácie, oceňovania, značiek kvality alebo práce ambasádorov.

- **Verejné ocenenia** predstavujú dôležitý nástroj zviditeľňovania sociálnych inovácií. Medzinárodné ocenenie SozialMarie, ktoré je udeľované v Česku, Maďarsku a na Slovensku, každoročne oceňuje 15 výnimočných projektov a je spojené s finančnou odmenou. Podobne Social Impact Award pôsobí v týchto troch krajinách, pričom kombinuje mentoring a vzdelávanie so súťažou, ale ocenenie sa udeľuje len na národnej úrovni. Z národných iniciatív bola identifikovaná len Zlatá vážka v Českej republike, ktorá vznikla v roku 2023 a zameriava sa na propagáciu sociálneho podnikania.
- **Značky kvality a registrácia sociálnych podnikov** predstavuje ďalší nástroj zvyšovania povedomia. Na Slovensku majú registrované podniky povinnosť označiť svoj štatút vo svojom názve alebo v kľúčových dokumentoch. V Poľsku Ministerstvo rodiny, práce a sociálnej politiky udeľuje Značku kvality sociálnej ekonomiky, ktorú v roku 2023 získalo 150 subjektov v štyroch kategóriách vrátane samospráv. Vo všetkých krajinách V4 existuje nejaká forma registra sociálnych podnikov, registrácia je podmienená splnením konkrétnych kritérií, ktoré vymedzujú definíciu sociálneho podniku.
- **Vzdelávanie a výskum v oblasti sociálneho podnikania** postupne naberajú na intenzite. V jednotlivých krajinách vznikajú špecializované študijné programy a výskumné iniciatívy. V Českej republike sa téme venujú napríklad Univerzita Palackého v Olomouci a Univerzita Karlova v Prahe. V Maďarsku ide najmä o Ekonomickú fakultu Univerzity v Miškólcí, v Poľsku o Ekonomickú univerzitu vo Varšave a na Slovensku o Národohospodársku fakultu Ekonomickej univerzity v Bratislave. Podpora výskumu a akademického vzdelania v téme sociálneho podnikania môže významne prispieť ku kvalite a udržateľnosti sektora.

Potreba a možnosti medzinárodnej spolupráce z pohľadu Slovenska

Na základe informácií uvedených v predchádzajúcich kapitolách je možné tvrdiť, že stav ekosystému sociálneho podnikania v krajinách Vyšehradskej skupiny je v mnohých ohľadoch porovnateľný. Zaznamenané rozdiely sú podmienené tak mierou angažovanosti štátu v podpore sociálneho podnikania, ako i veľkosťou a modernou históriou krajiny.

Ilustráciou tohto tvrdenia je **Maďarsko**, ktoré vo veľkej miere stále čerpá z obdobia deväťdesiatych a nultých rokov, kedy Budapešť bola sídlom viacerých medzinárodných iniciatív podporujúcich občiansky aktivizmus a sociálne podnikanie. Aj v tejto skúsenosti je možné hľadať dôvody pomerne živej scény podporných a strešných organizácií, ktoré v Maďarsku pôsobia aj napriek komplikovaným postojom vlády voči občianskej angažovanosti.

Situácia v **Českej republike** čerpá zo silnej tradície podporovaného zamestnávania a komunitného aktivizmu. Napriek tomu, že Zákon o sociálnom podnikaní nadobudol účinnosť len veľmi nedávno (1.1.2025), v Českej republike už aj pred prijatím zákona existovala dobrá sieť sociálnych podnikov a viacero stabilných iniciatív zameraných na podporu sociálneho podnikania.

Slovensko je najmenšia krajina Vyšehradskej štvorky, čo sa odráža aj na hustote podporných a strešných iniciatív, ale aj na rozsahu ďalších aktivít realizovaných mimo štátnej podpory. Ich počet je na Slovensku menší ako v ďalších krajinách regiónu, najmä Poľsku, ktoré je charakteristické živou scénou podporných organizácií, ale aj orientáciou na vytváranie regionálnych ekosystémov sociálnej ekonomiky, ktoré sú efektívne koordinované z národnej úrovne.

V porovnaní s ďalšími krajinami regiónu situácia v **Poľsku** môže na prvý pohľad pôsobiť odlišne. Toto je však skôr zdanie spôsobené faktom, že viacero z nadnárodných iniciatív realizovaných vo Vyšehradskom regióne je realizovaných len v Českej republike, Maďarsku a na Slovensku, pričom Poľsko je zapojené len zriedka.

Významným spúšťačom **cezhraničnej spolupráce** sú výzvy programov zameraných na medzinárodnú spoluprácu. V našom regióne ide najmä o výzvy realizované v rámci programu Interreg, najmä **Interreg Central Europe** a **Interreg Danube**. Na druhej strane regionálne zameranie týchto programov je aj silným dôvodom pre nižšiu mieru zapojenia Poľska do spolupráce s ďalšími krajinami regiónu. Zatiaľ čo Česko, Maďarsko a Slovensko môžu spolupracovať na dvoch regionálnych programoch Interreg (Interreg Central Europe, Interreg Danube), Poľsko je cieľovým územím iba v prípade jedného z nich. Mieru nadnárodnej spolupráce ovplyvňuje aj regionálne pokrytie skupiny Erste. Tento bankový dom je významným hráčom v rozvoji sociálneho podnikania v Strednej Európe, čo dokazuje aj dlhodobá podpora viacerých ťažiskových aktivít ekosystému sociálneho podnikania v regióne Vyšehradskej štvorky. Príkladom je napríklad iniciatíva Social Impact Award. Fakt, že Poľsko je do medzinárodných iniciatív realizovaných v ďalších troch krajinách V4 zapojené len zriedka, je teda podmienený skôr regionálnym zameraním európskych grantových programov, najmä programu Interreg, ako zásadnou odlišnosťou situácie.

Poľsko svoj hendikep vyrovnáva v iných grantových programoch, napríklad v programe **Interreg Baltic Sea** alebo výzvach **Visegrad Fund**, ktorý sa špecificky zameriava na podporu spolupráce krajín Vyšehradskej štvorky.

Regionálne zamerané programy Interreg sociálnu ekonomiku a sociálne podnikanie vnímajú ako jednu zo svojich priorít, čoho dôkazom je podpora viacerých **nadnárodných projektov** zameraných práve na podporu sociálneho podnikania. Medzi realizátorov tejto kategórie projektov na Slovensku patrí Slovak Business Agency, Centrum vedecko-technických informácií SR, nadácia Pontis, spoločnosť Centire a ďalšie. Napriek viacerým realizovaným projektom Slovensko stále nepatrí medzi krajiny, v ktorých je realizácia nadnárodných projektov, zameraných na medzinárodnú výmenu dobrej praxe a nadnárodnú spoluprácu bežná.

Medzinárodná spolupráca v rámci regiónu Vyšehradskej skupiny iniciovaná práve zo Slovenska má potenciál zásadne ovplyvniť kvalitu podpory poskytovanej sociálnym podnikom. Hoci jednotlivé krajiny V4 už implementujú rôzne mechanizmy a projekty na národnej úrovni, lepšia koordinácia spoločných cezhraničných aktivít môže priniesť synergie, ktoré posilnia rozvoj celého ekosystému sociálnej ekonomiky.

Jednou z hlavných oblastí, v ktorých by medzinárodná spolupráca mohla priniesť zlepšenie, je **zdieľanie skúseností a dobrej praxe**. Projekty financované z európskych fondov môžu zahŕňať spoločné workshopy, stáže a výmenné programy, kde by zástupcovia sociálnych podnikov z rôznych krajín mali možnosť zdieľať úspešné riešenia a inovácie v oblasti podnikania a integrácie znevýhodnených skupín.

Vzdelávacie a metodické platformy by mohli byť ďalším pilierom spolupráce, pričom by slúžili na štandardizáciu metód merania spoločenského dopadu a vytváranie harmonizovaných rámcov pre hodnotenie úspešnosti. Takéto platformy by uľahčili transparentnosť a zefektívnili by vykazovanie výsledkov sociálnych podnikov pre verejnosť a donorov.

V neposlednom rade má medzinárodná spolupráca potenciál posilniť financovanie sociálnych podnikov prostredníctvom **vytvárania spoločných projektov a konzorcií**. Tieto by mohli predkladať žiadosti o podporu z grantových výziev, ktoré sú špecificky určené na cezhraničné aktivity a spoluprácu. Ide napríklad o výzvy realizované v rámci **programu COSME**, kde je účasť slovenských subjektov takmer neviditeľná. Spoločná realizácia podporných projektov by mohla zabezpečiť nielen rozvoj jednotlivých subjektov, ale aj celkovú konkurencieschopnosť regiónu na medzinárodnej úrovni.

Zároveň je dôležité podporovať spoločné **komunikačné kampane**, ktoré by zviditeľnili význam sociálnej ekonomiky a posilnili jej pozitívne vnímanie medzi širokou verejnosťou. Tieto iniciatívy by sa mali zameriavať na prezentáciu úspechov sociálnych podnikov, ich dopad na lokálne komunity a konkrétne výsledky cezhraničnej spolupráce.

Medzinárodná spolupráca môže tiež **prispieť k vyššej odolnosti voči krízovým situáciám** prostredníctvom spoločných akčných plánov a mechanizmov rýchlej reakcie. Skúsenosti z nedávnych kríz, poukazujú na potrebu koordinovaných prístupov, ktoré môžu zmierniť negatívne dopady na najzraniteľnejšie skupiny.

Z pohľadu budúcnosti je preto nevyhnutné, aby krajiny V4 investovali do prehľbovania spolupráce a vytvárania efektívnych partnerstiev v oblasti sociálnej ekonomiky. Budovanie spoločnej stratégie môže nielen posilniť regionálnu identitu, ale aj inšpirovať ostatné európske regióny k tvorbe podobných modelov spolupráce, ktoré budú podporovať inkluzívny a udržateľný rozvoj.

Zhrnutie:

Na základe analýzy stavu sociálneho podnikania v krajinách Vyšehradskej štvorky možno identifikovať viacero príležitostí, ktoré môžu prispieť k posilneniu ekosystému sociálnej ekonomiky v regióne. Nasledujúce body sumarizujú hlavné oblasti potenciálneho rozvoja a spolupráce:

- **Zdieľanie dobrej praxe a skúseností** medzi krajinami V4 môže posilniť kvalitu služieb a inovácií v oblasti sociálneho podnikania.
- **Rozšírenie medzinárodnej spolupráce**, najmä prostredníctvom programov Interreg, Visegrad Fund či COSME, má potenciál pre vytváranie spoločných projektov a konzorcií.
- **Spoločné vzdelávacie a metodické platformy** môžu prispieť k štandardizácii hodnotenia dopadu a posilniť transparentnosť v sektore.
- **Lepšie využitie grantových programov EÚ** (napr. Interreg Danube, Interreg Central Europe) najmä zo strany slovenských organizácií, ktoré sú v súčasnosti menej aktívne.
- **Zintenzívnenie cezhraničných aktivít**, ako sú výmeny, stáže, workshopy, môže posilniť kapacity sociálnych podnikov a podporiť regionálnu spoluprácu.
- **Spoločné komunikačné kampane** zamerané na prezentáciu úspechov a prínosu sociálnych podnikov môžu zvýšiť povedomie a verejnú podporu.
- **Vytvorenie spoločnej stratégie V4 pre sociálnu ekonomiku** by mohlo posilniť regionálnu identitu a slúžiť ako inšpirácia pre iné regióny EÚ.

Záver

Ekosystém sociálnej ekonomiky a sociálnych podnikov v krajinách Vyšehradskej skupiny predstavuje dynamickú oblasť, ktorá kombinuje historické dedičstvo, regionálne špecifiká a aktuálne trendy spojené s hospodárskymi, politickými a spoločenskými výzvami. Napriek legislatívnym a inštitucionálnym rozdielom jednotlivých štátov, ktoré ovplyvňujú štruktúru a smerovanie sociálneho podnikania, existuje spoločné úsilie o posilnenie sociálnej inklúzie, podporu pracovných príležitostí pre znevýhodnené skupiny a udržateľný regionálny rozvoj.

Dôležitú úlohu v tomto procese zohráva efektívna podpora zo strany národných vlád, neziskového sektora a medzinárodných organizácií, ktoré poskytujú finančné aj metodické nástroje pre sociálne podniky. Významné rozdiely medzi krajinami však naznačujú, že koordinácia a medzinárodná spolupráca v rámci regiónu V4 môže byť posilnená, aby sa rozšíril prístup k zdrojom, podporila výmena dobrej praxe a zvýšilo povedomie verejnosti o sociálnej ekonomike.

Zároveň je zrejmé, že výzvy spojené s financovaním, legislatívnym ukotvením a meraním dopadov sociálnych podnikov pretrvávajú a vyžadujú ďalšie kroky na národnej aj regionálnej úrovni. Prítomnosť medzinárodných aktérov a iniciatív, ako aj záväzok európskych inštitúcií podporovať inkluzívny rast prostredníctvom finančných nástrojov, naznačujú potenciál pre ďalší rozvoj tejto oblasti.

Pre budúcnosť sociálneho podnikania v krajinách V4 bude kľúčové vytvárať synergické riešenia, ktoré posilnia nielen jednotlivé podniky, ale aj celé komunity, a zároveň upevnia ich odolnosť voči krízam. Budovanie dlhodobých partnerstiev medzi verejným, súkromným a neziskovým sektorom, efektívna komunikácia výsledkov a posilňovanie vzdelávacích iniciatív sú cestou k tomu, aby sa sociálna ekonomika stala pevnou súčasťou inkluzívnej a udržateľnej spoločnosti v krajinách Vyšehradskeho regiónu.

Na záver možno zdôrazniť, že budovanie medzinárodných väzieb a prehĺbovanie spolupráce medzi aktérmi sociálnej ekonomiky a sociálnymi podnikmi z krajín Vyšehradskej skupiny má potenciál byť kľúčovým faktorom úspechu sociálneho podnikania v tomto regióne. Koordinované kroky a investície do spoločných iniciatív môžu nielen zvýšiť konkurencieschopnosť a kvalitu sociálnych podnikov, ale tiež prispieť k posilneniu ich dlhodobej udržateľnosti a efektívnosti.

Referencie

- Ciepielewska-Kowalik, A. (2020). *Social enterprises and their ecosystems in Europe: Country report Poland*. Publications Office of the European Union.
Dostupné na: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=22455&langId=en>
- Ciepielewska-Kowalik, A.; Vidović, D.; Kiss, J.; Hubai, L.; Legnerová, K. & Dohnalová, M. (2021). The influence of historical and institutional legacies on present-day social enterprises in CEE countries: Lessons from Poland, Hungary, the Czech Republic and Croatia. In J. Defourny & M. Nyssens (Eds.), *Social Enterprise in Central and Eastern Europe: Theory, Models and Practice* (pp. 320-342). Routledge.
Dostupné na: <https://doi.org/10.4324/9780429324529-15>
- Csoba, J. (2020). The characteristics of social cooperatives in Hungary. In *Revitalisation of the household economy: Prekarisierung und soziale Entkopplung – transdisziplinäre Studien*. Springer VS.
Dostupné na: https://doi.org/10.1007/978-3-658-29350-5_9
- Danube4SEcosystem. (2024): Joint report on the Social Economy ecosystem in the Danube Region, Centre for Social Innovation, Vienna, Interreg Danube program, “work in progress”
- DES. (2023). Ogłoszenie wyników konkursu Znak Jakości Ekonomii Społecznej 2023. Ministerstwo rodziny, práce a sociálních vecí Polska.
Dostupné na: <https://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/co-robimy/znaki-jakosci-ekonomii-spolecznej/laureaci-i-podmioty-certyfikowane/2023-2/>
- DoE. (2020). *Mezinárodní cena vévody z Edinburghu: Zpráva o výzkumu společenského dopadu*. Česká republika.
Dostupné na: https://dofe.cz/wp-content/uploads/DOFE_vysledky_SROI_2021_FINAL_web.pdf
- EC. (2011). *Social Business Initiative: Creating a favourable climate for social enterprises, key stakeholders in the social economy and innovation*. European Commission.
Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52011DC0682>
- EC. (2020). *Social enterprises and their ecosystems in Europe – Comparative synthesis report – Executive summary*, Publications Office, 2020,
Dostupné na: <https://data.europa.eu/doi/10.2767/05369>
- Edmiston, D., & Aro, J., with contributions from Havas, A., & Molnár, G. (2016). *Public policy, social innovation and marginalisation in Europe: A comparative analysis of three cases*. CRESSI Working Paper Series No. 33/2016. University of Oxford
- Farmwell. (2022). *The Social Return on Investment (SROI)*. Hungarian Social Farm Association.

Dostupné na:

https://farmwell-h2020.eu/wp-content/uploads/2023/10/HU2_SROI-Hungary-MSZFSZ_Final-E40.pdf

- ICNL. (2023). *Nonprofit Law in Hungary*. International Center for Not-for-Profit Law. Dostupné na: <https://cof.org/sites/default/files/2023-09/Nonprofit-Law-in-Hungary.pdf>
- Jakab, A. (2024). Country report on social economy in Hungary, připravené v rámci projektu Danube4SEecosystem Enhancing the development of Social Economy by engaging Local Public Authorities in the Social Enterprises supporting Ecosystem for a more inclusive Labour Market in the Danube Region, CDDA, Budapešť, „work in progress“
- Kiss, J., & Mihály, M. (2019). *Social enterprises and their ecosystems in Europe: Country report Hungary*. Publications Office of the European Union. Dostupné na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8218e9c9-67f5-11e9-9f05-01aa75ed71a1/language-en>
- Liptak, K. (2024) *The Situation of Social Cooperatives in Small Villages in Hungary*, Department of Labour Market and Employment Policy, Faculty of Economics, University of Miskolc, 3515 Miskolc, Hungary. Dostupné na: <https://www.mdpi.com/2076-3387/15/1/3>
- MMR. (2015). *Metodická příručka pro žadatele o dotaci k vypracování analýzy společenské návratnosti investice (SROI)*. Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha. Dostupné na: <https://mmr.gov.cz/getmedia/108270ee-0d00-4b2f-80e6-2412af3386b9/Metodicka-prirucka-SROI-analyza.pdf>
- OECD (2023), *Policy Guide on Social Impact Measurement for the Social and Solidarity Economy*, Local Economic and Employment Development (LEED), OECD Publishing, Paris, Dostupné na: <https://doi.org/10.1787/270c7194-en>.
- OECD. (2024). Insights from social and solidarity economy data: An international perspective. *OECD Local Economic and Employment Development (LEED) Papers, No. 2024/05*. OECD Publishing. Dostupné na: <https://doi.org/10.1787/71d212f3-en>
- Rajmon, O., & Vojtíšek, P. (2021). Aplikační příležitosti metody Social Return on Investment v sociální práci v ČR. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Dostupné na: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/128386>
- Zakrzewski, P. (2021). *Legal framework analysis: National report Poland*. ICA-EU Partnership, Cooperatives Europe. Dostupné na:

<https://coops4dev.coop/sites/default/files/2021-03/Poland%20Legal%20Frameworks%20Analysis%20Report%20.pdf>

- Zioło, M., & Luty, L. (2020). The activity of microcredit institutions in Poland against the backdrop of other European countries. *Annals PAAAE*, 22(4), 206-218.
Dostupné na: <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.5615>

Ďalšie zdroje:

- Social Economy Gateway
Dostupné na: https://social-economy-gateway.ec.europa.eu/index_en

Ekosystém sociálnej ekonomiky a sociálnych podnikov v krajinách Vyšehradskej skupiny vydalo Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky v roku 2025 v rámci národného projektu Inštitút sociálnej ekonomiky II.

Partnerom projektu je Úrad pre verejné obstarávanie.

Tento projekt je spolufinancovaný Európskou úniou v rámci Programu Slovensko.

Autorka: Zuzana Polačková, PhD.